

Lühiülevaade Eesti kultuuri ja hariduse kongressi Viljandis toimunud hariduspäeva „Inimeseks õppides ja kasvades“ töötubade aruteludest

Astrid Sildnik, EKHK korraldustoimkonna liige

Sisukord

Heaolu loov kool. Dagmar Kutsar, Meedi Neeme	2
Lõimuv kool – mitmekeelne ja –kultuuriline haridus. Irene Käosaar, Kaja Sarapuu	4
Võimestav kool. Ene Mall Vernik, Kadi Kreis.....	4
Haridus ja tööelu. Krista Loogma, Raul Eamets.....	10
Enesekindel ja professionaalne õpetaja. Margit Timakov, Mihkel Rebane	11
Millist kõrgharidust Eesti vajab? Ene Grauberg, Maarja Vaino	12
Eesti haridus ja kultuur maailmatuultes. Maria Erss, Katrin Maiste	13
Raamatukoguta kool? Kooliraamatukogude väljakutsed. Sirje Riitmuru, Lea Paasik + ERÜ kooliraamatukoguhoidjate seksioon	14
Kas Eesti praegune kasvatusteadus vastab Eesti (tuleviku) vajadustele?” Kristi Mets-Alunurm	15
Huviharidus ja vabaharidus – elukestva õppe võimalusterohked võrgustikud – tervikvaade ja korraldus? Egge Kulbok-Lattik, Ülle Raud.....	17
Muutunud lapsepõlv. Marika Veisson, Pärje Ülavere	18
Loovus ja loomingulisus koolis. Eda Heinla	20
Suhte- ja suhtlusprobleemid kooli-ilmast. Tiiu Kuurme, Pille Lill	21
Koduõpe. Kaire Kaur-Daniel	22
Õmblusteta haridus, takistusteta haridus- ja kultuurikorraldus. Tõnis Lukas, Helmer Jõgi	23
Millisena tahame näha maakooli homme? Eha Jakobson, Veiko Viigipuu	24
Milleks on vaja religiooniõpetust? Allan Kährik ja Tuuliki Jürjo.....	26
Formaalse ja mitteformaalse hariduse lõimitusest. Mary-Ann Talvistu, Piret Sepp	28
Ajakirjanikuks olemine ja meedia roll. Helle Tiikmaa, Maarja Lõhmus	33
Erakoolide panus Eesti haridusuuendusse. Kristina Šanin ja Hillar Lõhmussaar.....	34
Lastevanemate roll tuleviku- Eesti vaimsuse kujundamisele. Aivar Haller, Tiit Urva, Ahto Kivi	34
Kehaharidus. Mari-Liis Pruul.....	35
Eelduste loomine inimliku läheduse kujunemiseks koolis. Tiina Theresa Gross, Tõnis Tamme	37

Täiskasvanud õppijani jõudmine. Tiina Jääger, Reet Valgmaa + Elukestev õpirajal püsimine ja selle võimekuse toetamine. Reet Laja, Tiiu Männiste	37
Haridus väärtuste kujundajana Margit Sutrop, Helen Hirsnik ja Nele Punnar	40
Milline on uuendusmeelne haridus. Allan Kaljakin, Hedvig Evert	40
Mänguline õppemetoodika gümnasistidele – „Elumäng“. Johannes Mengel	41
Uute väljakutsetega kooskõlas olevad, õpetajaid toetavad töötingimused Elin Ots, Edgar Roditšenko	41
Digipööre ühiskonnas, hariduskeskkonnas ja õppimises. Marju Lauristin, Mart Laanpere, Astrid Sildnik	41
Kunstimõistmisest ja kunsti mõistmisest. Heie Treier	41
Draamaõpe kui haridusuuenduse üks alusmeetodeid. Katrin Nielsen	41
Teatri roll haridusmaastikul, teatrikogemus kui õppimine ja refleksioon. Aita Vaher	41

Heaolu loov kool. Dagmar Kutsar, Meedi Neeme

Fookus: kuidas luua õppijate ja õpetajate heaolu loovat kooli? (Senistes käsitlustes on õpiedu kui eesmärk varjutanud rõõmu ja rahulolu.)

Kongressipäeva alapealkiri "Inimeseks õppides ja kasvades" on kõnekas: meil on haridus- ja kasvatusteaduslik paradigma, et laps on tulevane inimene/täiskasvanu/kodanik. See on praeguste täiskasvanute huvi! 80ndatel sündis Viinis uus paradigma: vähemus kui vähe võimu omav grupp, sealhulgas lapsed! Laps on sotsiaalselt kompetentne oma vanusele vastavalt ja tal on oma eesmärgid, mille poole ta aktiivselt püüdleb!

TALISE küsimustik õpetajate enesetäienduse vajadustest keskendub väga akadeemilistele tulemustele; õpetaja isik on täiesti väljas. Aga kui õpetaja silm ei sära, kannatavad lõpuks ka akadeemilised tulemused (Heidmets 2016).

Süsteemne lähenemine -- heaolu tekib subjekti ja keskkonna vastasmõjus; lapse ja õpetaja heaolu on omavahel seotud. Lapse lähim keskkond on perekond ja perekondi on mitmesuguseid. Vanemlusprogrammid, kui nad on projektipõhised, ei anna pikaajalist toimet.

Eesti laste koolimeeldivus 2. - 6. klassis langeb enim OECDs, eriti tüdrukutel. Koolis on heaolu allikaks sõbrad ja head hinded. Olulisim koolimeeldivuse tegur on turvatunne: et kontrollib olukorda. Õpetajad kahandavad ja sõbrad suurendavad koolimeeldivust. Tähtis on, et õpetaja oleks õiglane ja arvestaks lapse arvamusega, aga u 20% lapsi üldse või pigem ei tunne seda.

Eesti õpetaja klassis valitseb kord, aga see saavutatakse heade suhete arvel. Vaid 15% õpetajatest on oma tööga täiesti rahul; OECD keskmine 24%. Rahulolematuse põhjused on vähene palk ja tunnustus, halvasti käituvad õpilased ja negatiivne meediakuvand.

Mõned RAM kooli retseptid

- õpetaja teeb kogu töö koolis ära, koju midagi kaasa ei viida (tööpäevad on pikad);
- laps (ja vanem) saab nii tagasisidet kui edasisidet, vanemad on kaasatud;
- kiire reageerimine probleemidele;
- vabadus katsetada pingevabalt;
- direktor vastutab, et õpetaja saaks särada;
- õpikeskkond peab õpilaste heaolu toetama;
- arvestada tuleb mitmekesisusega;
- pidev dialoog, milles laps aktiivselt osaleb;
- iga tund on rätsepatöö, sest iga klass on erinev.

Ainet mõtlemiseks

Kas meie väärtused on paberil või tegevustes? Kas õpilasekesksus on tegelikult meie praktikates sees ja esiplaanil õpetaja mugavuse suhtes? Kui me ei hakka aine asemel õpetama õpilast, siis me oma ühiskonda ei muuda.

Mida tähendab kaasamine või kaasatud olemine? Kaasab keegi kõrgem võim. Räägime osalemisest! Mõtleme lapse perspektiivist! Üks võimalus on lapse enda juhitud arenguveestlus, kus õpetaja ja vanem peamiselt kuulavad. Laps analüüsib ennast, tal on õigus ka keelduda teatud asju arutamast.

Klassiõpetajalt aineõpetajale üleminek on suur trauma, sest aineõpetaja ei jaksa 200 lapsest hoolida. Kas see on üks kuuenda klassi kukkumise põhjus? Seepärast on parem, kui ka algklassides mitu õpetajat, et ei tekiks liigset seotust. Igal klassil on kaks klassijuhatajat.

Peame meeles, et iga õpilane on inimene, kellel on ka kooliväline elu. Õpilane ei jaksa olla 45 min innustunud; õpetaja oma empaatiaga peab märkama ja reageerima ning andma hingamispause. Õpilasel on vaja ka aega ja võimalust privaatseks olemiseks, asjade läbi mõtlemiseks.

Sõna/mõte -> tunne -> käitumine. Meil tekivad automaadmõtted, mida me ise ei taju. Tajume alles tunnet ja see võib pöörduda teise inimese (sh õpilase) vastu. Astu samm ajas tagasi ja püüa endas see mõte kinni: mis mus selle tunde tekitas? Kui õpetaja õpilast alandab või pisendab, siis peaks ta ametit vahetama. Koolikiusamine on ka see, kui õpilane segab õpetajat. Selleks on koolis oma meeskond, ei ole vaja politseid ja direktorit kaasata.

Lapsed muutuvad iga 5 aastaga, õpetaja peab arenema ja õppima. Eesti õpetajatel pole piisavalt võõrkeeleskust, et lugeda teaduskirjandust. Silmaring jääb kitsaks ja tulemusena klammerdub õpikusse, aga õpik on 10-15 aastat vana, st vananenud. (Õpikud tuleb asendada teadlaste ja praktikute koostatud kompendiumidega koos viidetega).

Lugege John Hattiet vähemalt! Esikohal on see, et õpetaja tõstaks õpilase enesehinnangut. Tõhus tagasiside on mitte pikk, vaid sisukas. Jne.

Õpetaja eneserefleksioon -- mis on minu hindamispehmed? Et saada endast aru ja teised saaksid sinust aru. Üles filmitud tundi on endal raske vaadata -- aga õpilased vaatavad sind ju iga päev. See on osa enese aktsepteerimisest. Eesti õpetajal on madal enesehinnang aga seda on võimalik ise tõsta, kui teed uusi asju ja need tulevad hästi välja. Õpetaja ei peagi kõike teadma! Direktor ei saa segada õpetajat hästi õpetamast! Alustame väikeste sammudega; teema teadvustamine ongi juba esimene samm.

Õpetaja ei tohi olla maa sool, sest sool tapab kõik elava. Pigem siis põlluramm? :)

Lõimuv kool – mitmekeelne ja –kultuuriline haridus. Irene Käosaar, Kaja Sarapuu

Fookus: Kuidas tekib mitmekultuuriline kool ja toimivad mitmekultuurilised võrgustikud?

Eesti kool peab olema eestikeelne – küsimus ei ole vaid keeles, vaid eelkõige väärtushinnangutes ja hoiakutes. Kõik Eesti koolid on mitmekeelsed ja –kultuurilised, enam ei ole kuskil homogeenet õpilaskonda, sellega peavad kõik arvestama.

Üldjuhul peaksid **lapsed õppima koos alates lasteaiast eesti keeles**, kuid peab olema võimalid valida erinevate mudelite vahel, mis on **teaduspõhised ja teaduslikult uuritud** – ehk siis õpetajatel on kindlus, et nad teevad „õiget asja“. Ülikoolid peaksid seda teemat uurima, kuid kui ka metoodiliste materjalide välja andma ja koole nõustama.

Erinevad mudelid peaksid arvestama õpilaste individuaalsusega ning piirkondlike erisustega – **kooli jaoks peaks olema võimalik paindlikkus**. Oluline on arvestada õpilase identiteediga, kuid riik ei peaks enda peale võtma emakeele ja –kultuuri toetamist kõigi rahvusvähemsute osas – see peaks olema kogukonna ja kodu vastutada. Loomulikult on tore, kui kool saab sellist õpet toetada, kuid kohustust ei peaks olema.

On oluline tekitada õpilastes huvi ümbritseva maailm ja selle mitmekesisuse vastu – kui huvi on tekkinud, siis tekib ka sallivus, õpitakse ära keel ning ollakse palju enam avatud.

Kindlasti tuleb mitmekeelse ja –kultuurilise kooli puhul silmas pidada:

- ✓ **Koolijuhtide toetamine**, et nad suudaks paremini kujundada toetavat koolikultuuri, toetada õpetajaid jms
- ✓ **Õpetajate koolitus ja järjepidev toetamine** – kuidas tulla toime erineva taustaga õpilastega
- ✓ **Tugisüsteemide tõhustamine** – õpetajate ei tohi jätta ükski, toena peaks lisama vajadusel eesti keele õppe, toetus õpiraskuste puhul jms
- ✓ **Lapsevanemate informeerimine**, et nende hirne maha võtta ja olla kool-kodu süsteemis ühises väärtus- ja inforuumis.
- ✓ **Kasutada erinevaid mitteformaalse hariduse** võimalusi toetajana – pereõpe, õpilaste ja õpetajate vahetusprogrammid, projektide läbiviimine, elav raamatukogu jms
- ✓ **Välja anda õpetamist ja õppimist toetavaid metoodilisi käsiraamatuid** ja lihtsas eesti keeles õppevara.

Võimestav kool. Ene Mall Vernik, Kadi Kreis

Fookus: kuidas luua kooli, mis toetab iga inimese eneseteadlikkuse arengut, oma õpitee

eesmärgistamist ja seatud eesmärkide saavutamist? Kuidas olla oma elu peremees ja tulla toime üha keerulisemaks muutuvmas maailmas.

Töötöas tulevad arutluse alla järgmised küsimused.

- Kuidas õppeasutused saavad arendada/ suunata õpilasi võtma vastutust oma tegevuse tulemuslikkuse eest.
- Kuidas ühendada digitaalsete tehnoloogiate ja virtuaalõppe võimalused elava silmast-silma suhtlemisega ning süvakontaktidega reaalses loodus- ja inimkeskkonnas ning kultuurimaailmas.
- Kuidas luua õpikeskkonda, mis parendaks poiste/noormeeste positsiooni eesti haridusmaastikul.
- Kuidas luua võimestavat õpikeskkonda keeruliste käitumisprobleemidega õpilastele.
- Kuidas luua võimestavat õpikeskkonda andekatele õpilastele.
- Kuidas arendada võimestavat kooli vabariigi äärealadel.

Eesmärgid võimestava kooli visiooni suunas liikumisel

- 1. Eesti on kujundanud õppijakeskse hariduskorralduse, alates alusharidusest ning lõpetades elukestva õppega. Õppijakeskne hariduskorraldus põhineb õppijate teadlikel valikutel ja otsustel ning suurendab õppija vastutust. Õpirajad muutuvad järjest individuaalsemaks.**

Kontseptsioon: individuaalse õpiteme olemus. Õppetöö on muutumas üha individuaalsemaks. Individuaalne õpiteme arvestab õppija varasemate kogemustega, huvidega, vajadustega, suutlikkusega ning ühiskonna arengust tulenevate vajadustega (mis on fikseeritud riiklikus õppekavas). Õppija huvidest ja vajadustest lähtuv individuaalne õpiteme on kompetentsipõhine, ainekeskse õpiteme senine tähendus ja osakaal väheneb. Õpingute tulemusena omandab õpilane iseseisvaks eluks vajalikud kompetentsid e.üldoskused e. elukestva õpiteme võtmepädevused. Konkreetsete teadmised ja kutsevalifikatsioonid kaotavad kiiresti muutuvmas konfliktises maailmas oma väärtust, kompetentsid on oma olemuselt universaalsemad, rakendatavad laiemates piirides ja panevad ajale paremini vastu.

Mida selleks teha?

- Individuaalse õppekava rakendamise põhimõtteid laiendatakse igale õpilasele. Arvestatakse õpilasel juba olemas olevaid kompetentse (inimene õpib mitte ainult koolis, vaid põhimõtteliselt igal pool), õppija huve ja individuaalseid vajadusi, võimeid ja võimalusi.
- Enesekeskseid oskusi ja kriitilist enesehinnangut arendatakse kogu elukaare

vältel, alustades alusharidusest. Keskised on eneseanalüüs ja eesmärkide seadmise oskus. Kujunema peaksid nii tagsivaatamise oskus (minu huvid, oskused, võimed, võimalused praegu), kui ettevaade (mida just arendada soovin, millisena näen ennast õpingute lõpus ...). Eesmärkide seadmise kontekstis on oluline osata seada vahe-eesmärke. Vajalik on õppida toetama oma eneseregulatsiooni (näit. valjult rääkimise meetodil). Õppida ennast tunnustama: tunda ära väiksemaidki edusamme ja tunda neist rõõmu. Eneseregulatsiooni juurde kuulub ka julgus eksida ja toimetulek ebakindlusega.

- Muutub kasvatuskultuur: õpetaja, kool, ühiskond usaldab õppija valikuid, andes selliselt vastutuse õppijale. Usaldus eeldab teadlikku lapsevanemat ja koostööd kooli-kodu-kogukond. Usalduse-rida on tegelikult päris pikk: õpilane-perekond, lapsevanem-õpetaja-direktor-kogukond-koolipidaja-HTM ...
- Õpingute sisu ja õppekorraldus on kujundatud selliselt, et jääks aega ja ruumi osapooli võimestavaks dialoogiks. Õppija on oluliseks partneriks õppe kavandamisel ja sisustamisel ning õppija osalust tema õpikogemust puudutavates küsimustes arendatakse ja toetatakse süsteemselt kõikidel haridustasemetel formaalses ja mitteformaalses õppes. Õppija ja nõustaja/mentori/coachi koostöös selgitatakse välja arendamist vajavad kompetentsid ja sellest lähtuvalt nõustatakse õppijat oma õpitee kujundamisel ning sellel liikumisel.
- Muutusi takistavad õiguslikud piirangud on maha võetud – näit. praegune õppekava on liiga mahukas.

2. **Kujunemas on õmblusteta õpikeskkond. Kadunud on barjäärid üld-, kutse- ja huvihariduse vahel. Õpikeskkondadena on kasutatavd ükskõik millised nn reaalse elu ehedad keskkonnad - mäluasutused (raamatukogu, muuseum, arhiiv), ettevõtted, riigiasutused, seltsid, ühingud jmt.**

Kontseptsioon. Õmblusteta õpikeskkond: inimene õpib igal pool. Reaalne elu on alati rikkalikum kui elu koolis. Avame selle rikkuse õpilastele. Kaovad barjäärid tehnoloogia ja humanitaaria, kutse- ja akadeemiline õppe, üld- ja huvihariduse vahel. Õppimine toimub mitte ainult ja üldse mitte eelkõige koolis, vaid ka kõikvõimalikes nõ reaalse elu ehedates keskkondades. Kõik keskkonnad võivad muutud õpikeskkondadeks, kui õppijate individuaalsete õpiteede läbimiseks seda vaja on. Õppimine väljaspool kooli tähendab üldhariduse jaoks õpikeskkondade rikastumist nn reaalse elu keskkondadega, kutseõppe jaoks eelkõige õppimist töökohal. Digi- ja arvutiajastul on virtuaalne maailm konkureerimas reaalse maailmaga. Reaalsete keskkondade kasutamine õpikeskkondadena ja kokkupuude eluliste probleemidega aitab noori "maa peale tuua". Haridus muutub elulähedasemaks, seostuvad

virtuaalne ja reaalne maailm.

Mida selleks teha?

- Üldistada nn „hea kogemus“ õppijate individuaalset arengut toetavate õpikeskkondade mitmekesistamisel ja rikastamisel kooliväliste asutustega (muuseumide kogemused, Huvitava kooli kogemused, õppeasututes tehtav projektitöö jmt). Kasutada seda kogemust õmblusteta õpikeskkonna loomise metoodika koostamiseks.
- Kujundada uus eriala – ÕPPE LOGISTIKUD – kes traageldavad kokku õmblusteta õpet.
- Jätkata riiklike õppekavade arendust individuaalsete õpiteede ja õmblusteta õpperuumi kujundamise suunas.
- Noortevaldkonnas töötavad spetsialistid võimendavad noori, toetades kriitilise analüüsi, sotsiaalsete pädevuste ja koostööoskuste arendamist läbi kogemuste. Erilise tähelepanu all on eemalejäänud noored ja vähemate võimalustega noored.

3. Õpe on üld/võtmepädevuste keskne (kompetentside keskne)

Kontseptsioon. Konkreetset teadmised ja kutsekvalifikatsioonid kaotavad kiiresti muutuvast konfliktsest maailmast oma väärtust, kompetentsid on oma olemuselt universaalsemad, rakendatavad laiemates piirides ja panevad ajale paremini vastu.

Mida selleks teha?

- Üldistada senine üld/võtmepädevuste õpetamise kogemus, täiendada nende arengut soodustava õpikeskkonna kujundamise metoodikat ning teha see kättesaadavaks kõigile õppeasutustele.
- Ehitada õppeprotsess üles probleemikeskselt, kasutades reaalsed ülesanded, mis nõuavad erinevate valdkondade /ainete teadmisi, arendavad õppijates kriitilist refleksioonivõimet ja empaatiat ja integreerivad teaduslikku, kunstilist ja praktilist maailmatunnetust kaasaegsete tehnoloogiliste ja sotsiaalsete rakendustega. Arendavad meeskonnatöö oskusi.
- Teha kõigile õppijatele kättesaadavaks ajaga kaasas käiv ja jätkusuutlik tehnoloogiaharidus. Uued tehnoloogiad peaks jõudma kooli kiiremini nii eraldi aina kui lõimituna teistesse ainetesse: suurandmete analüüs, keele-, bio- jt tehnoloogiad, geoinfo, jm.
- Õpiprotsessis viljeleda transdistsiplinaarset õpet, tehnoloogia ja humanitaaria loomimist, ühendada digitaalsete tehnoloogiate ja virtuaalõppe võimaluste kasutamine elava silmast-silma suhtlusega ning süvakontaktidega reaalses loodus- ja inimkeskkonnas ning kultuurimaailmas. Hoida tasakaalu tehnoloogilise/tehisliku ja loodusliku vahel õppekavades.
- Arvestades tuleviktehnoloogiate väljakutseid inimesele, kujundada iga

õppija kõlbelist eneseteadvust, individuaalsete valikute ja probleemide nägemise oskust andmeküllases 'tarkade masinate' keskkonnas.

- Kahandatakse digilõhet õppijate vahel (rahvuslikul, jõukuse, kultuurilisel, erivajaduste jms pinnal). Uudsete digilahenduste laiapõhjaline rakendamine õpikeskkonna disainis ja õpiökosüsteemi eneseregulatsioonis eeldab füüsilise õpikeskkonna kohandamist digiajastule, kõigi haridusasutuste digitaristu kaasajastamist (vältimaks digilõhe laienemist organisatsioonide tasandil/vahel) ja kvaliteetse eestikeelse digitaalse õppevara kättesaadavust .
- Arendatakse kõigi õppijate multimeedia kasutamisoskust ja nii digitaalsete kui traditsiooniliste kultuurivormide tundmist.
- Senised tavapärased aineksamid asendatakse kompetentside ettenäitamisega, demonstreerimisega. Kui õpingute – individuaalse õpitee läbimise - eesmärk on eluga toimetulekuks vajalike kompetentside omandamine, siis on ootuspärane, et ka hindamine on kompetentsikeskne.

4. **Tagatud on erivajaduste varajane märkamine ja sekkumine arengu etapis, mil oskusliku sekkumise korral on arengu tulemused optimaalsed.**

Kontseptsioon. Süsteemne varajane märkamine ja sekkumine aitab ennetada mitmeid probleeme koolieas, sh käitumis- või autismispektri häiretega laste toimetulekut. Õppijad liiguvad oma õpiteel edasi individuaalses tempos, mis võib olla nõo tavapärane, kiire, pikemaegne. Pikemaegset õpiteed on vajadusel võimalik rakendada puuete korral, aga ka õpingute ühitamisel näit. pere- ja tööeluga, spordiga jm. Kõigi kooliastmete ja haridusliikide õppekavades on ruumi elulähedasteks valikuteks. Õpiprotsessi individualiseeritud sisu, tempo ja tagasisidestus loob HEV-õpilaste arengut toetavad võimalused. Sellele lisandub tehisintellekti ja robotika rakendamine puuete kompenseerimiseks ja erivajadusi arvestavate uudsete õpivõimaluste arendamiseks.

Mida selleks teha?

- Igale meele- ja intellektipuudega lapsele on tagatakse puudespetsiifiline haridustee algus ja puudespetsiifilise nõustamiskeskuse supervisioon hariduse kõikidel etappidel, mis kujundab lapse haridusteed stabiilselt ja läbimõeldult.
- Kujundada välja ravikodude süsteem käitumis- ja psüühikahäiretega lastele ja noortele, mis tagab nende noorte vajadustest lähtuva õppe- ja haridustee.
- Toetatakse ka HEV-õpilaste huviharidust ja kutseõpet, mis loovad eeldusi HEV-lastete ühiskonnas osalemiseks.

5. **Õpetaja kutseoskused täienevad nõustamis- ja *coachingu*-oskustega. Õpetajat võimestav juhtimine – igal tasandil (võimestaja võimestamine).**

Kontseptsioon. Kool vajab õpetajat, kellele on lisaks aine õpetamise kompetentsidele ka õpilase juhendamise, nõustamise, mentoriks olemise kompetentsid. Õpikäsituse muutumine vajab ka tugispetsialiste, keda praegu

koolides napib.

Mida selleks teha?

- Õpetaja kutseoskused on täienenud nõustaja/mentori/coachi oskustega. Õpetaja suudab juhtida dialoogi, mille käigus selgitatakse välja arendamist vajavad kompetentsid ja sellest lähtuvalt nõustatakse õppijat oma õpitee kujundamisel ning sellel liikumisel.
- Huvihariduse ja noorsootöö spetsialistide töö on väärtustatud, loodud on võimalused täiendõppeks, enesehoiuks ja erialase toe saamiseks.
- Koolijuhtide valikul arvestatakse tema suutlikkust luua õpetajat võimestav koolikeskkond. Kool vajab õpetajat võimestavat juhti. Võimestatud õpetaja on särasilmne, tark, omakasupüüdmatu.
- Koolijuht loob koolis õppijat ja õpetajat võimestava füüsilise õpikeskkonna: inspireeriva avatud individuaalsete õpinurkadega õpikeskkonna.

6. **Rakendatakse regionaalpoliitilisi lahendusi**, kindlustamaks õppijat võimestava hariduse kättesaadavus hõreda asustusega piirkondades, ääremaa del. Kuidas hakata vastu hariduslikule ääremaastumisele, regionaalsele kihistumisele???

7. **Õpikeskkond on analüüsitud kasvatusteoreetilises kontekstis.**

Milline haridusfilosoofia sobib kujundama õppijakeskset kooli?

Kasvatusteadlased on tänast olukorda haridusmaastikul hinnanud kui sellist, kus muudatused pole lähtunud haridus- ja kasvatusfilosoofiast. Üheks kitsaskohaks haridusuuenduse taotluste realiseerumisel, k.a. õppijakeskse õppe rakendamisel eesti koolides on peetud filosoofilise lähenemise alahindamist, ideoloogia puudumist, tähenduste kriisi hariduses.

Tõeline väljakutse oleks kasvatusfilosoofilistest küsimustest tõukuv õpikeskkonna, õppimise ruumi analüüs. Millisest kasvatusfilosoofiast juhendada, kui soovime ainekesksuse asemel õppija arengu kesksust? Kas biheivioristlikku või kognitivistlikku käsitlust? - mõlemad on ainekesksed, ja ainekeskne kool ei küsi eriti kasvatusjärele. Küsida tuleks kasvatusteooria järele, mis aitaks edasi õppija arengut toetava õpikeskkonna loomisel. Kuidas ikkagi ühendada aine ja inimene ehk kuidas mõelda kasvatusfilosoofiliselt inimese olemisterviku seisukohalt vaadates? Sobida võiks konstruktivistlik vaateviis, kus inimene ja maailm ei vastandu, vaid inimene ja kool ongi maailmas ja loovad seda maailma. Või sobiks hoopis filosoofiline käsitlus, mille märksõnaks on „piirilolev“? Kasvatus kui apooriate (teetus, tee puudumine) väljakannatamine: on tee ja ei ole ka, ainekesksuse ja isiksusekesksuse vahel on tee ja ei ole ka. Mida see koolielu jaoks tähendab ja millisesse valgusesse see asetab kooli ning inimese ühendused maailmaga? (küsimusi aitas sõnastada A. Liimets). – Küsidagi pole kerge, mis siis veel vastamisest rääkida. Ühe elukogenud vanaisa tarkus kõlab: kui sa ei suuda teha nii, nagu soovid, siis tee nii, nagu suudad, **aga tee õiget asja.**

Kasvatusteoreetilises kontekstis haridusuuenduslike ettevõtmiste analüüsimine, k.a õpikeskkonna analüüsimine, on kindlasti õige asi.

Haridus ja tööelu. Krista Loogma, Raul Eamets

Töötuba on seotud Haridusstrateegia 2035 protsessiga. Töötuba on jaotatud kaheks 1,5 tunniseks sessiooniks.

Üks neist on pühendatud hariduse ja tööturu makroproblematikale, keskendudes küsimustele:

– Kas me ei peaks inimeste erialavalikud mõned aastad edasi lükkama, aega pärast gümnaasiumi, kui nad on sotsiaalselt küpsemad. Siit jätküküsimused: Kui suures mahus tuleks gümnaasiumi õppekava muuta, et see oleks jõukohane 90% põhikooli lõpetajale? Kui see on realistlik stsenaarium on, peamised vastulaused?

– Kui me eeldame, et tuleviku haridustee on ühe rohkem indiviidi keskne ja personaliseeritud, siis kuidas me tagame riigi seisukohast oluliste erialadel õppimise? Millisel määral peaks riik suunama inimese haridusvalikuid ja mis meetmetega?

(Juhib Raul Eamets)

Teine osa töötoast käsitleb õppijate tulevikuvalmiduse (OECD Learning Framework 2030) problematikat ning keskendub küsimustele:

– Kuidas arendada kiirenevas ja keerukamaks muutuvast tööelus vajalikke pädevusi erinevates õppimise keskkondades?

– Millised on võimalused luua nn „õmblusteta (barjäärideta) õpikeskkond“ nende arendamiseks? Üks võimalus, mille pakkus tulevikuvisioonina CEDEFOP (2108) võib olla kutsehariduse (VET) mõiste laiendamine – kutse/professionaalset õpet ei mõisteta kui eraldiseisvat haridussektorit, vaid kui osa erinevatel haridustasemetel ja keskkondades (eriti töökeskkonnas) toimuvast õppest

Töötoas räägiti lühikokkuvõtte

Haridusstrateegia 2035 visioonid. Kuidas toime tulla tuleviku tööturul? Eesmärk saavutada olukord, kus inimesed oleksid tulevikuks valmis. Oluline „õmblusteta“ õpikeskkonna kujundamine.

Individuaalsed õpiteed, võimaldamaks lõimida erinevates õpikeskkondades omandatud pädevusi. Kuidas tagada indiviidi keskse õppimise korral riigi seisukohalt oluliste erialade õppimine? Kuidas muuta gümnaasiumi õppekava, et see oleks jõukohane 90% põhikooli lõpetajatest?

Õmblusteta õpikeskkond

1. Erialavaliku edasilükkamine, et tehtaks küpsemaid ja teadlikumaid valikuid;
2. Otsustav on üldainete staatus, lõimimine ei soodusta üldharidusbaasi tugevdamist
3. Ettevõtete / SMEde konsortsiumid töökohtapõhise õppe "tugiisikute" rakendamisega
4. Potentsiaalsete töökohtade kadumise tõttu rakendada "ennetav koolitamine"
5. Segregerimismehhanismide "lõhkumine" (soolised, haridusvalikutega seotud)
6. Gümnaasiumiharidus, koos teatud kutseõppe või kõrghariduse moodulite/osaga

Haridusvalikud

1. See, et inimesed otsustamine lükata hilisemaks (16 -> 19) eluaastele on OK. Kõrgema haridustasemega inimesed tööturul paindlikumad
2. Vajalik tagada tugi neile nooretele, kes lähevad otse tööturule
3. Seadusandlus peab soosima ettevõtjaid, kes võtavad tööle noore vanuses 16-18
4. Gümnaasiumi õppekavad peavad muutuma. Suurem õpetajate ja õppeainete integratsioon
5. Gümnaasium, aga võimalik ka, et põhihariduse lõpp peaks minema moodulõppele.
6. Kui suureneb õpetaja vastutus, siis sellega peab lisaks materiaalsele kindlusele lisanduma ka tugiteenused kooli sees. Õpetajat ei tohi jätta oma vastutusega üksi.
7. Täna mitmed hoovad eri tasandite (kutse ja gümnaasiumite) koostööks olemas, aga ei ole sageli finantsmehhanisme nende rakendamiseks
8. Riiklikud programmid ja turundusstrateegiad riigi jaoks vajalikel erialadel õppimiseks.
9. Tasulise hariduse tagasitoomine. Riik suunab vajalikke erialasid läbi eelarveliste kohtade.
10. Halduslepingud ka kutsehariduskeskustele
11. Kutsestandardite paindlikumaks muutmine. Tuumikpädevused fikseeritud, ülejäänud kõik muudetav

Enesekindel ja professionaalne õpetaja. Margit Timakov, Mihkel

Rebane

Fookus: Õpetaja autonoomia suurendamine ning õpetaja agentsuse toetamine. Õpetaja kutse – litsents või luksus.

Mis täna takistab olla enesekindel ja professionaalne õpetaja? (Loetelu ei ole toodud olulisuse järjekorras ja vajab kindlasti ükshaaval süvenemist ning lahti mõtestamist).

Koolijuhtimine, kooli vaimsus ehk koolikultuur ühiste arusaamadega, usaldus või selle puudumine, sisemised piirangud: enesetunde küsimus, süütunne kõrgete ootuste tõttu eriti alustades (nii enda kui ka peegeldatult ühiskonna omad), mittekuulumine esindusorganisatsioonidesse, mentorluse ja laiemalt toe puudumine, professionisisene negatiivse kuvandi edasiandmine, ajalooline taak, selle vajaduse teadvustamine ja lahti mõtestamine, enesetõhusus, tööga rahuolematuse, töökoormus, töökorraldus (selged ootused), ootused võimaluste loomiseta, õpetaja tunnikoormus (rahastamismudel), süsteemsete lahenduste puudumine.

Kelle mure peaks Eestis olema õpetamise ehk õpetaja töö kvaliteet? Kes saab mida teha?

Mida saavad erinevad osapooled teha õpetaja autonoomia, agentsuse, enesekindluse ja professionaalsuse toetamiseks? Tabelis toodud osapoolte ülesandeid tuleb vaadata ka vastastikusel koostööl ehk siis lisandväärtus tekib siis, kui igaüks teeb oma osa.

ÕPETAJA	individuaalne õpitee - elukestev õppimine; vastutus enda professionaalse arengu eest; tagasiside otsimine; omanäolisuse tunnetamine, teadvustamine – autentsus (julgus)
---------	---

KOOLIJUHT	kooli õppekava väärtus; personalijuhtimine õpetaja toetamiseks, tunnustamiseks; kooli omanäolisuse tunnetamine, teadvustamine; erinevate õpetajate tugevuste põhjal meeskonna loomine; koolijuhi kompetentsid - eneserefleksioon
KOOLIPIDAJA	arusaamine sellest, mis on kool, mida tähendab õppimine ja õpetamine – professionaalne vaade; omanditunnetus; koostöine tagasiside koolijuhile;
RIIK (seadusandja, HTM) / ÜLIKOOL	ressursside strateegiline juhtimine; osapooltega koosloome; riiklik süsteemne hariduskvaliteedi (koolipidaja) hindamine, vajadusel nõustamine vm reaalne sekkumine ülikoolist: uuriva hoiaku kujundamine, süsteemne monitooring ja analüüs
Osapoolte ühendused, võrgustikud	vastastikune tagasiside, koosõppimine, delegeeritud ülesanded – vastutuse võtmine, riiklikud kokkulepped

Oluline on vastutuse kujunemine tervikuks. Sisemist motivatsiooni toetab keskkond (nt õpetaja puhul vastutab selle loomise eest koolijuht; koolijuhi puhul koolipidaja – ametnikud, poliitikud). Vaja on takistuste ja probleemide kaardistust. Koolipidaja teadvustamine tema vastutamisest, vajadusel sekkumine. Millised on tulevikuteed? Optimaalne koolivõrk (kindlasti koos väikekoolidega, väärtustades neid kohalike mh kultuurikeskustena). Õpetajate professionaalse arengu toetamine ja väärtustamine – tippude võimestamine läbi positiivse (ka välise motivatsiooniga karjäärimudel). Läbi tuleb mõelda *piits või präänik*.

Millist kõrgharidust Eesti vajab? Ene Grauberg, Maarja Vaino

Märksõnad, mis jäid kõlama töötoas „Millist kõrgharidust vajab Eesti?“

1) Kõrgharidus on muutunud massihariduseks. Olles seisukohal, et mida rohkem haritud inimesi on ühiskonnas, seda parem, tuleb siiski mõnda, et massikõrgharidus on kaasa toonud kõrghariduse kvaliteedi languse. Kõrghariduse prestiiž õppijate seas on langenud, kõrgharidust ei võeta enam nii tõsiselt. Tasuta kõrgharidus on kaasa toonud selle, et üliõpilasel puudub vastutus, vastutab ainult õppejõud, kellel on väike palk, suur koormus ja stress. Mõlemad kokku ei saa olla eelduseks hea kõrghariduse saavutamiseks.

2) Fookus on ülikoolidel kaduma läinud. Riigi huvi on kaduma läinud. Kõrgkoolid toimivad turumajanduse ja omavahelise konkurentsi kontekstis, riik ei sea neile prioriteete ega taga ka tellimust. Sellest on tulenenud ka ingliskeelsed õppekavad – osalt rahalistel põhjustel,

selle kaudu saab ülikool tulu teenida; teisalt demograafilistel eesmärkidel, et saaks õppekavu avada. Kus on riigi fookus, mida nad ülikoolidelt ootavad? Kuidas luua selline süsteem, et oleks nii Eesti jätkusuutlik areng kui ka rahvusvaheline konkurentsivõime.

3) Eesti jätkusuutlikkus. Kui doktoriõpe on ingliskeelne, ei kasva peale ka õppejõude, kes suudaksid õpet anda eesti keeles näiteks bakalaureusetasemel. Ülikoolide eesmärk peaks olema peale kasvatada ka rahvuslikku intelligenti ning erialaspetsialiste.

4) Kas ja kuidas toimub kõrghariduses väärtusõpetus? Teadmised põhinevad või on tihedalt seotud kõlbeliste väärtustega. Kui väärtussüsteemid kaovad, siis ei saa ülikool enam olla võimalik ning kultuurne ühiskond jätkusuutlik.

Ettepanekud:

1) Riik ja ülikoolid peavad leidma oma fookuse ja seadma selged eesmärgid, mida kõrgharidus peab täitma ja mille suunas liikuma. Tagada tuleb eestikeelne kõrgharidus kõigil astmetel ning siduda ka välisüliõpilased eesti kultuuriga.

2) Tasuta kõrgharidus tuleks asendada stipendiumipõhise kõrgharidusega, kus stipendiumilepingus saab määratleda ka üliõpilase kohustusi ja vastutust – näiteks arstidel 5 a jooksul pärast lõpetamist Eestis töötada vmt.

3) Doktoriõpe võiks jaguneda akadeemiliseks ja rakenduslikuks ning rakenduslik doktorikraad peaks olema nii ministeeriumide kantsleritel ja nõunikel jne, kes peavad vastu võtma sisulisi otsuseid. Rahvusteadused peaksid olema eriolukorras.

4) Alus-, põhi- ja gümnaasiumihariduses pöörata suuremat tähelepanu nn varjatud õppekavale, mis annab lastele väärtushinnangud eluks ning harjumuse osaleda kultuuris (kultuuriharjumuse).

Eesti haridus ja kultuur maailmatuultes. Maria Erss, Katrin Maiste

Fookus 1: Mis võiksid olla need kitsaskohad, mis

takistavad heaolu saavutamist globaliseerunud ja uusliberaalses hariduses?

Kuidas saavutada uusliberalistlikus konkurentsipõhises hariduskeskkonnas õppijate ja õpetajate heaolu ja positiivne identiteet (identiteetid)?

- Globaliseerumine kui paradoks: kuidas olla normaalne nagu teised, aga samas innovaatiline?
- Eesti asukoht perifeerias kui globaliseerumist kiirendav faktor, aga samas kui võimalus innovatsiooniks.
- Uusliberalistlik konkurentsikeskkond ja õpilaste ning õpetajate vaimne tervis: vaja oleks sisse viia teatud arv nn tervise päevi ehk vabu päevi nii õpilastele kui õpetajatele, mida saaks vajaduse korral stressi maandamiseks võtta.
- Enam tähelepanu tuleks pöörata emotsioonide, s.h. negatiivsete emotsioonide

aktsepteerimisele ning juhtimisele koolis.

- Tuleks vähendada õppijate omavahelist võrdlemist hindamisel - rohkem tähelepanu arengukesksele kujundavale hindamisele.
- Tuleks vältida õpiväljundite standardiseerimise negatiivset mõju loovusele.
-

Fookus 2: Kuidas tõsta eesti keele mainet eestlastest ja muust rahvusest kasutajate hulgas?

Kuidas laiendada ja levitada Eesti kultuurivälja Eestis, välismaal ja veebis?

- Eesti keele maine nooremate kasutajate hulgas langeb: eelistatakse inglise laensõnu omakeelsetele, ei teata enam osade vanemate sõnade tähendust, n. "liiderlik" (arvatakse, et sel on pistmist liidriga).
- Eestikeelse kirjanduse lugemisharjumuse vähesus pärsib sõnavara arengut.
- Samas, mitte kunagi varem pole Eestis ilmunud nii palju eestikeelset kirjandust.
- Me saame oma keele mainet tõsta, kasutades avalikus ruumis uhkusega eesti keelt, mitte vahetades välismaalasega suheldes automaatselt keelt, kui see üritab meiega eesti keeles rääkida, õpetades oma välistudengitele ja välistöötajatele eesti keelt.
- Eesti Instituudil on kavas aktsioon: õpetame ühe nädala jooksul tuhandele inimesele maailmas eesti keelt: tutvustame Eestit keele ja kultuuriürituste kaudu.
- Arendame eestlastest kogukondadele välismaal eestikeelse hariduse programme.
- Tutvustame Eestit välismaal (s.h. veebis) mitmetes võõrkeeltes, aga suuname inimesi sügavama huvi korral eesti keelt õppima.
- Korraldame välisajakirjanikele ja tõlkijatele koolitusi Eestist.

Raamatukoguta kool? Kooliraamatukogude väljakutsed. Sirje

Riitmuru, Lea Paasik + ERÜ kooliraamatukoguhoidjate sektsioon

Kas kooliraamatukogu eesmärk on õpilase ja õpetaja toetamine – koostöö kooli juhtkonnaga? Kas lugemise väärtustamine ja raamatute olemasolu koolis on teadlik otsus? Kas lihtsalt raamatud riulitel või organiseeritud asjatundlikult valik? Kas õpiala ja raamatuala koos on raamatukogu või õpikeskus? E-raamat ja e-õpik üks valikutest või ainuvõimalus? Millised on e-raamatute lugemis- ja laenusvõimalused tegelikult? Kui palju peaks õpilane kasutama digiseadmeid õppetöös? Raamatukogu digivahendid kui võimalus ühtlustada õpilaste võimalusi digiõppes? Õpikeskus-raamatukogu võimalused õppekava üldpädevuste ja sealhulgas digipädevuse osaoskuste õpetamisel? Kohustuslik kirjandus – kas ainult ilukirjandus? Huvi äratamine lugemise vastu – kas võimaluse pakkumine raamatunäituste, ürituste näol on juba pool võitu?? Kas raamatukogu on vajalik koht koolis lapsele, kes soovib rahulikku keskkonda koolisaginas? Raamatukoguala kui “kogupäevakooli” osa õppimise ja vaba aja sisustamise võimalustega? Raamatukoguhoidja – kas haridustehnoloog, informaatikaõpetaja, noorsootöötaja, psühholoog ja oma ala spetsialist ühes isikus? Kas kooliraamatukogu jääb hariduse valdkonda või kultuuri valdkonda?

Kas Eesti praegune kasvatusteadus vastab Eesti (tuleviku) vajadustele?” Kristi Mets-Alunurm

Töötuba otsib vastuseid järgmistele küsimustele: Milliste teemadega peavad kasvatusteadlased kindlasti järjepidevalt tegelema? Milliseid teemasid, nähtusi valdkonnas on oluline uurida? Milline on ühiskondlik ootus kasvatusteadlastele? Millised kasvatus- ja haridusteaduste kitsamad valdkonnad vajavad tõenduspõhised uuringuid?

„Kasvatusteadus ei vasta vajadusele, sest vajame usaldusväärseid inimesi kõigile alade, aga selleks on vaja kõlbelisi püsiväärtusi kasvatada nii kodus kui ka koolis. Nendest sõltub ühiskonnas arenguvõimelisus. Teadmised tuginevad püsiväärtuste vundamendile. Seetõttu algab areng iga inimese südamest.“ (ühe töötoa osaleja seisukoht)

Arutelus osales lisaks kahele töötoa teemajuhtidele 10 kaasamõtlejat.

Töötoa arutelu sissejuhatavateks küsimusteks olid kasvatus- ja hariduse valdkonda uuringute ja teadlaste tegevusega seotud küsimused:

- Milliste teemadega peavad kasvatusteadlased kindlasti järjepidevalt tegelema?
- Milliseid teemasid, nähtusi valdkonnas on oluline uurida?
- Milline on ühiskondlik ootus kasvatusteadlastele?
- Millised kasvatus- ja haridusteaduste kitsamad valdkonnad vajavad tõenduspõhised uuringuid?

Leiti, et valdkonna kaardistamise seisukohast on oluline proovida vastata küsimusele ja/või defineerida, mis on hea haridus?

Uurimist vajavate teemadena toodi välja:

- ÕPPIJA uurimine – mis mõjutab õppija arengut, kuidas kujundada õppija-keskne keskkond ning milliseid meetmeid õppijakeskse lähenemise puhul on võimalik ja vajalik kasutada;
- Haridusliku erivajaduse teema, andekad õpilased;
- Ligipääsetavus haridusele;
- Koolikorralduslikud küsimused nt kuidas lõimida tunniplaani nt et tunde ära ei jääks või et oleks võimalik läbi viia paaristunde.

Kasvatuse- ja haridusteaduse teadustegevuse juures toodi välja, et ühtlustamist, üheselt sõnastamist vajab eestikeelne terminoloogia. Valdkonnas kasutatavad selgepiirilisel ühtlustatud mõisted aitavad kaasa üheselt mõistetavate arusaamade ning mõistete väljade tekkimisele.

NT mitteformaalharidus, formaalharidus, informaalharidus või vabaharidus. Kõik loetletud on õppevormid, milles on õpiväljundid, oskused. Tehti ettepanek kasutada

rohkem mõisteid haridus ja haritus.

Töötoas esilekerkinud probleemid ning vastuolukohad

- Arutlejate seisukohast iseloomustab praegust olukorda kasvatus- ja hariduse maastikul metafoor „oleme tagasi alguses“, kuna õppimise ja õpetamisega seotud teemade osas esineb tõsine vastuolu ootuste ja reaalsuse vahel.
- Huvihariduse teemale on pööratud vähe tähelepanu, seda nii hariduspoliitilises vaates, kui ka uuringute läbiviimises.
- Ikka jälle tõstatub küsimus: mida me tegelikult vajame? Mis on kool üldse, kas ja kuidas peaks kooli mõtet ümbermõtestama?
- Kuidas kasutab õpetaja reaalsuse oma autonoomiat, kui palju on õpetajal autonoomiat tegelikult?
- Mis on valikuvõimalus koolis ning milline on kooli vastutus selles osas?
- Probleem on laste (õpilaste) üle ja ala õpetamisega.
- Õpilaste üldpädevused tuleb võtta fookusesse, sest mitteformaalse ning formaalse hariduse sidumine toetab üldpädevuste kujunemist.

Sõnum, mida soovime adresseerida laiemalt

Ootused haridusele mõjutavad motivatsiooni, mis omakorda mõjutab akadeemilist kaasatust, õpitulemusi, sooritussuutlikkust, õppimises osalemist, katkestamist ja üldist rahulolu.

Oluline on huvihariduse, mitteformaalsed hariduse formaatide lõimumine. Suund võiks olla selles, kuidas kasutada ära olemasolev ressursid nt huvihariduse võimalused, muuseumi haridus, kasutatud erinevaid õppemeetodid nt kogemusõpe, tegevusõpe ja oskusõpe.

Holistiline areng see tähendab, et ühendatud on humanitaarharitus+õppekavapõhine haridus ning toimub koostöös ühtlustatud ja lõimitud õppeainete– ja tunniplaani, kaasates nii õppija, tavakooli ja huvikooli õpetaja.

Õpetajakoolituse osas õpetajaõpe peaks toimuma rohkem õpetaja loomulikud keskkonnas ehk praktikakogukonnas.

Kokkulepped „suurema laua“ taga ehk ühised arutelud riikliku õppekava ning hariduspoliitika üle.

Diskussiooni vajalikkus järgmiste osapoolte vahel, mis loob ühe haridussüsteemi – õpetaja, õpetajaks õppija, kasvatus- ja haridusteadlased.

Konkreetsed ettepanekud

- Mitteformaalses hariduses saadud õpiväljundid on tuvastatud ning arvestatavad formaalhariduses. Noorsoo-organisatsioonides tehtav töö on hariduse osa.

- Hariduse andjad on kõik noortega töötajad st võrdsustada kvalifikatsioon, nõuded ja töötasu.
- Viia sisse eneseleidmisõpe.
- Andekusharidus nõuab pikaajalist pühendumist, alustada tuleb õiges vanuses.
- Siduda haridus lahti institutsioonist ehk riiklikus õppekavas ei pea olema defineeritud meetod väljundi saavutamiseks, sest õppija võib saavutada oskused väga erinevate meetodite tulemusena.

Huviharidus ja vabaharidus – elukestva õppe võimalusterohked võrgustikud – tervikvaade ja korraldus? Egge Kulbok-Lattik, Ülle Raud

Huviharidust käsitleme nii formaalse kui ka mitteformaalse haridusena, mis on suure potentsiaaliga rahvastikku võimestavad nähtused, mil oma ajalugu ja võrgustikud. Eesti modernse ühiskonna kujunemisel on need võrgustikud olnud kandvad nii kõrgkultuuri aluseeldustena, kui ka panustanud laiemale kultuuriosaluse loomisel rahvastiku arengusse ning ühiskonna innovatsioonisüsteemi. Töörühmas käsitleme kolme teemat: Kuidas võiks tulevikus huviharidus Eestis korraldatud olla? Kuidas siduda tervikuks eri tasemega ja ei viisil korraldatud elukestva õppe võimalused? Mida tuleb muuta, või teha teisti võrreldes seniste praktikatega?

Sõnumid

- Huvitegevus ja huviharidus on oluline osa üldharidusest ja elukestvast õppes, mida tuleks näha tervikuna (formaalne + mitteformaalne).
- Huvitegevuses osalemine aitab kaasa tulevikuühiskonnas toimetulekuks vajalike üldoskuste (kognitiivsed) nagu loovus, suhtlemisoskus, empaatia, andekuse avastamine ja realiseerimine jpm omandamisele isiksuse tasandil.
- Samuti soodustab huvihariduse kättesaadavus ühiskonnas oluliste väärtuste ja sidususe, integratsiooni edenemist, tugevdab kogukondlikku identiteeti ning panustab julgeoleku edenemisse.
- Huvihariduse kättesaadavus aitab ennetada ja toime tulla vaimse tervise probleemidega, sh koolides erivajadustega õpilastel kunstiteraapiad ja eneseväljenduse oskused.
- Riik peaks suutma määratleda ja eesmärgi seadma, milliste huvide kujunemist toetada ja kuidas tellimuse täitmist tagada.
- Õppekavapõhise huvihariduse süsteemi võimekust täita riigi tellimust tuleb hinnata sisulistest kriteeriumitest lähtuvalt.

Ettepanekud

- Kaardistada olemasolevates dokumentides ja nseadustes huvihariduse terminoloogia,

määratleda huvihariduse ja huvitegevuse mõisted.

- Kaardistada väli – kaunite kunstide ja teiste huvikoolide võürk, huvitegevuse pakkujad, õpetajate kvalifikatsioon, õppekavad ja õpiväljundid.
- Andmebaaside ühildamine on oluline.
- Erakoolide ja huvikoolide teema läbi töötada, aga riigi seisukohast porofessionaalse kultuuri säilimiseks on vaja toetada neid koole, kes valmistavad ette professionaale. *Kaunite kunstide seadus.*
- Eerinevate õppekavade võimaldamine. Kunstikoolis võib olla ka kunstiring ja muusikakoolis eratundide võimalus neile, kes soovivad, ilma et neil oleks ambitsiooni saada professionaaliks.

Muutunud lapseõlv. Marika Veisson, Pärje Ülavere

Fookus: Millele peaksime tähelepanu pöörama ja mida peaksime muutma, et lastel oleks õnnelik lapseõlv ning neist kasvaksid õnnelikud, head ning targad ja ettevõtlikud inimesed?

Töötoas arutleme järgmistel teemadel: Kuidas muutuv maailm mõjutab lapseõlve?

Millised mälestused ja tunded tänased lapsed oma lapseõlvest eluks kaasa võtavad?

Millised on erinevused võrreldes varasema ajaga? Millisteks kodanikeks kasvavad tänased lapsed tulevikus? Milliseid väärtusi me lastele praegu edasi anname ja kuidas me seda teeme?

Kuidas muutuv maailm mõjutab lapseõlve? Mis on muutunud tänaste laste lapseõlves võrreldes varasema ajaga? Millele peame tähelepanu pöörama?

Tänaste laste lapseõlve mõjutab väga paljuski digimaailm ja muutunud tehnoloogia. Vajalik on enam teadvustada, mis on digimaailma ohud ja kuidas sellega toime tulla. Alushariduse õppekavas peaks olema vastav ainekava, samuti peaks jagama rohkem infot lastevanematele.

Muutunud on pered. Tänaeses ühiskonnas on kärgpered, üksikvanemaga pered, samasoolised lapsevanemad. Muutunud on töökultuur. Muutunud on kodukultuur (sh ka toidukultuur), sotsiaalne ja emotsionaalne ümbrus. Vajalik on pöörata enam tähelepanu inimestevahelistele suhetele ja suhtlemisele.

Meil on tarbimisühiskond, toimub asjadega liialdamine. Vajalik on pöörata enam tähelepanu jätkusuutlikule ühiskonnale, keskkonnanahoiule, mõõdukale tarbimisele ning taaskasutusele.

Kiire elutempo, muutusi on liiga palju ja muutused toimuvad väga kiiresti. Vajalik on teadvustada, et lapseõlves on oluline stabiilsus. Samas tuleb pöörata tähelepanu sellele, kuidas muutustega toime tulla.

Tänaeses ühiskonnas on lastel palju vaimse tervise probleeme, käitumisraskusi jne. Vajalik

on erivajadustega laste kaasamine, õpetada lastele sotsiaalseid oskusi, õpetada lapsi suhtlema. Pöörata tähelepanu ennetustegevustele.

**Milliseid väärtusi me lastele praegu edasi anname ja kuidas me seda teeme?
Millisteks kodanikeks kasvavad tänased lapsed tulevikus?**

Vajalik on kokku leppida ühised väärtused ja läbi rääkida kuidas seda ellu viia ning siinkohal on vajalik mõelda küsimusele millised tuleviku ühiskonna kodanikud kasvavad tänastest lastest? Töötoas nimetati järgmisi olulisi väärtusi, millele tuleks kõige enam tähelepanu pöörata: üksteisest hoolimine, austus, lugupidamine, lugupidav suhtumine kaasinimestesse.

Iga laps on väike ime, vajalik on leida lapses üles tema eripära ja talent ning teda tunnustada ja arendada. See aitab saavutada heaolu ja rahulolu.

Suur väärtus on olla hea inimene. Teadvustada ja õpetada, kuidas olla hea inimene, mida tähendab inimeseks olemine. Lastel on vaja ka lihtsalt olla, olla hetkes, siin ja praegu, vajalik on last toetada, tähtsad on suhted, oluline on kokkupuude loodusega. Teadvustada, et mäng on laste kõige tähtsam tegevus.

Suurim väärtus on tervis, tähtis on liikumine, mängimine, sport, õues viibimine, arstiabi kättesaadavus, ennetavad tegevused.

Inimese iga arenguetapp on unikaalne. Vajalik on teadvustada, et seda, mis meil jääb eelmises arenguetapis välja arendamata, ei ole võimelik hilisemas eas parandada.

Lastega koos olemine ja koos tegutsemine on väärtus, perega ühistegevused, koos koristamine, söögitegemine, töötegemised jne, oluline on laste kaasamine kõikidesse tegevustesse, tähtis on täiskasvanu eeskuju.

Suur väärtus on eesti keel ja -kultuur, isamaaline kasvatus, sümboolika, tähtpäevad ja traditsioonid. Tähtis on, et lastega töötavad professionaalsed spetsialistid, kes räägivad eesti keelt. Väärtustada selle valdkonna töötajaid.

Millele peaksime tähelepanu pöörama ja mida peaksime muutma, et lastel oleks õnnelik lapsepõlv ning neist kasvaksid õnnelikud, head ning targad ja ettevõtlikud inimesed?

Lapsepõlve väärtustamine. Vajalik on teadvustada, et lapsepõlv on tähtis osa inimese elust, mis mõjutab inimese ülejäänud elu. Eriline tähelepanu tuleb pöörata esimeste eluaastate tähtsusele. Lapse kasvatamine saab alguse raseduse algusest.

Ühiskonna positiivne suhtumine lastega peredesse on tähtis. Vajalik on, et ühiskond suhtub lastesse ja peredesse hoolivalt.

Lapsevanemate jt lastega kokku puutuvate inimeste teadlikkuse tõstmine. Lastevanematele erinevad koolitused ja programmid, spetsialistide ja lastevanemate koostöö on väga tähtis.

Oluline on järjepidevus. Vajalik on teha koostööd igas valdkonnas. Arutada, mõelda,

uurida ja alles seejärel muutused ellu viia. Olulised muudatused on vajalik enne teaduslikult põhjendada. Kui muuta seadusi, siis peab arutama piisavalt läbi rakendusi.

Rohkem ressursse varastele eluetappidele, oluline on omavalitsuste rahaline võimekus, see mõjutab lapsi ja haridust. Pöörata tähelepanu, et oleks piisavalt lastega tegelevaid professionaalseid spetsialiste (õpetajad, muusika- ja liikumisõpetajad, logopeedid, eripedagoogid jt), väärtustada lastega töötavaid inimesi, väärtustada meie alusharidussüsteemi tugevusi. Teadvustada, et hea alusharidus mõjutab PISA testide tulemusi, inimese edasist õppimist ja elukvaliteeti.

Loovus ja loomingulisus koolis. Eda Heinla

Fookus: Eestis on mitmetes hariduse baasdokumentides (näit. Põhikooli Riiklik Õppekava; Gümnaasiumi Riiklik õppekava; Eesti haridusstrateegia 2012-2020; Eesti elukestva õppe strateegias 2020) sisse kirjutatud sõnad „loov mõtlemine“ „loovuse arendamine“ jne, aga puudub nende eesmärgipärane sisu. Selleks, et õpetaja ja õpilane julgeksid välja öelda oma uudseid mõtteid, tunneks rõõmu loovast eneseteostusest peab olema tagatud koolijuhtidele ja õpetajate hariduses loovuse alaste teadmiste ja pädevuste õpetamine, laiemalt vajame „loovhariduse strateegiat“.

Töötoas püstitatud küsimused ja lahendused

- 1) Kes, mis toetab ja inspireerib sinu erialase loovuse avaldumist ja eneseusku, et sa oled loov? Mida/ keda selleks on vaja?
 - Õpetaja mõtete, ideede aktsepteerimine kolleegide ja juhtkonna poolt
 - Õpetajale endale meeldib see, mida ta teeb, õpetajal endal on koolis huvitav
 - Õpetaja eneserefleksioon: jah, ma olen loov, ma olen ideede väljamõtteleja
 - Õpilaste sära silmades juba tunni alguses: „mida me täna teeme?“
- 2) Milliseid teadmisi ja oskusi vajab õpetaja õpilaste loovuse arendamiseks? Kuidas/ kes teda selles aitab? Millised on õpetaja võimalused oma ainetunnis õpilaste loovuse arendamiseks?
 - Õpetaja koolitus ülikoolis: teadmised loovusest ja loovust arendavad tegevused, mis annavad õpetajale teadmise, enesekindluse enda loovusest
 - Õpetajate loovate tegevuste, praktikate vastastikune jagamine
 - Õpetajale üks päev kuus enda loovuse „toitmiseks“, vaheaasta enda loovuse arendamiseks
- 3) Kuidas viia riiklikesse ja koolide õppekavadesse sisse igale kooliastmele vastav konkreetne loovuspädevus?
 - õpetajate ja õpilaste loovuse alased teadmised,
 - loovust arendavad ülesanded, tegevused, projektid (väljatöötamine ja rakendamine),
 - õpetajate loovuse hoidmine ja arendamine?

Suhte- ja suhtlusprobleemid kooli-ilmas. Tiiu Kuurme, Pille Lill

Püüame kaardistada, milliseid inimsuhteid peegeldab meile täna vastu kooli-ilm, millised on toimunud muutused koolikultuuris, kuidas suhestuvad omavahel peamised koolirollid: õpilane ja õpetaja. Ja mis takistab inimene-inimene-suhet viisil, nagu osapooled seda sooviksid? Mida ootaks kumbki pool neilt, kellest peamisena sõltub kooli suhetekultuur ehk milline on siin juhtkonna osa? Millistel eeldustel tekib koostöökultuur kõigi eri osapoolte vahel ja mis seda takistab? Millised koolivälised asjaolud mõjutavad kooli suhetekultuuri? Kuidas võiks välja näha suhteõpetus ja kuidas seda korraldada?

Teeme ettepaneku, et need kongressi raames kokkukutsutud töörühmade juhid, kes soovivad jätkata arutelu enda valitud teemal saaksid selleks võimaluse. Eesmärgiks luua täiendavat sisu strateegia 2035 koostamisse kodanikualgatuslikus korras.

Loodavate töörühmade teemad:

- huvihariduse integreerimine formaalharidusse;
- väikesete ja hiidkoolide head-vead;
- õpetajate õpetamise pedagoogika muutmine; õppeassistentide süsteemi sisseviimine jpm;
- lasteaedadest alates inimese vaimne õpetus - spirituaalne inimene;
- meedias ja ühiskonnas õppejõudude ja õpetajate maine oluline tõstmine
- inimeseks olemise õpetuse sisse viimine alates lasteaia astmest; spirituaalse inimese probleem - inimese teadlikumaks saamine iseenesest ja suurematest tervikutest enese ümber, õpetuse kaudu inimese juhtimine tema vaimsele teekonnale selleks aluseid pakkudes.

Arutasime suhtlemisprobleeme tekitavate struktuursete tegurite üle koolis: massikoolid, suured kollektiivid, konfliktid vanematega ja oskamatus omavahel suhelda, ülekoormatus, ajapuudus, osalenute vahelised barjäärid, ülevalt-alla suhtlemine, tarbijamentaliteet ülikoolides, õppejõudude-üliõpilaste kaugenemine

Õpilaste puuduv otsustusõigus, koolis oodatakse sõdureid, kes õpetajale alluksid, levib passiivsus, oskamatus püstitada küsimusi.

Pikk ja kurnav koolipäev hakitud tegevustega, noored õpetajad kaotavad ruttu entusiasmi.

Kool, milles tahaksime käia ning kuidas sinna jõuda:

Suhete eest koolis vastutab täiskasvanu, ka õpetajad vajavad suhteõpetust, vanemate kogukondlik kaasatus kooli. Ka huvikoolid vajavad tugispetsialiste, õpetajad vajavad koostööoskuste haridust. Suurem õpilaste kaasatus, loovus, initsiatiiv, sotsiaalsetele oskustele otsustav tähelepanu ja ruum ning aeg nende õpetamiseks, vaimsete protsesside õpetamine lastele, oma emotsioonide mõistmine ja juhtimine, demokraatlik koolikultuur tegelikusse. Tegevuste paljus, tegevuste paljus, tegevuste paljus,

Alternatiivkoolidel on oma vaimne alus, seetõttu on neil oma autonoomsus ja nad ei allu suurtele poliitilistele tuultele ja majanduse diktaadile, riigikoolidel ei ole oma vaimset alust.

Koduõpe. Kaire Kaur-Daniel

Fookus: teadlikkuse tõstmine koduõppe võimalusest, koduõppe sisu ja tähenduse avamine ning parema koostöö loomine koolide ja koduõppeperede vahel.

Töötoa arutelude keskmes on koduõpe vanema soovil kui elujõuline ja jätkusuutlik alternatiiv hariduse omandamisel. Keskendume küsimustele, mis aitavad tõsta teadlikkust koduõppe alal ja luua paremat koostööd koolide ja koduõppijate vahel. Kellele sobib koduõpe ja miks? Millised on koduõppele jäämise põhjused? Millised on erinevad stiilid või lähenemised ehk mis kellelegi sobiks? Mida eeldab ja ootab see otsus vanemalt? Millised ootused on koduõppele? Kas haridustöötajatel on põhjust muretseda õpilaste sotsialiseerumise pärast? Milliseid ühisjooni leidub uue õpikäsitluse ja koduõppe vahel? Mida on koduõppel pakkuda ühiskonnale?

Põhiseaduses on ette nähtud, et laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel. Kuidas tõsta lastevanemate teadlikkust sellest õigusest? Kas ja kuidas aitab kool kaasa vanemate prioriteetsuse tagamisel lapse hariduse üle otsustamisel?

Koduõppeseadus võeti Eestis vastu 1992.a. Hetkel reguleerib Eestis koduõpet 01.09. 2008 jõustunud koduõppe kord, mille järgi võib koduõppel haridust omandada põhikooli lõpuni.

2018/2019 õa on põhihariduse statsionaarses õppes koduõppel 487 õpilast, neist 148 õpilasel on rakendatud koduõpe tervislikel põhjustel ja 339 on koduõppel vanema soovil, neist omakorda 118 õpilasele on märgitud erivajadusena õppimine väisriigis. (teabenõue: Haridusministeerium , 23.11 2018)

Arutlusel olid järgmised küsimused: Millised ootused on koduõppele? Mida eeldab ja ootab see otsus vanematelt? Milliseid ühisjooni leidub uue õpikäsitluse ja koduõppe vahel? Kas haridustöötajatel on põhjust muretseda sotsialiseerumise pärast? Mida on koduõppel anda ühiskonnale?

Arutelu käigus leiti ka vastused.

Koduõpe on hea näide sellest, kuidas haridussüsteem võimaldab individuaalset õpiteed ja ennastjuhtivat õppimist. Koduõpe küll eristub, aga ei vastandu haridussüsteemi osana koolile. Fookuses on isiksuslik kasv ja areng ning selline õpikorraldus soodustab üldpädevuste kujundamist. Koduõpe võimaldab paindlikku ja ratsionaalset ajakasutust, varajast eneseleidmist ja eneseteostust (nt huvihariduse jaoks jääb rohkem aega)

Koduõpe loob tingimused:

1. Lapse terviklikuks kasvuks ja arenguks
2. Vastutustundliku ja otsustusvõimelise ühiskonnaliikme kujunemiseks (vanema eeskuju vastutuse võtmisel)
3. Võimaldab märgata, välja kujundada ja süvendatult tegeleda annetega

4. Mõtestatud ja praktiliseks elulähedaseks õppeks
5. Suuremaks valikute võimaluseks õppekorralduses, rohkem autonoomiat (sellest tulenevalt motivatsiooni tõus, tõhusam õpe)
6. Sensoorselt ülitundlikule lapsele sobivaks õpi- ja suhteskeskkonnaks)
7. Võimaldab paremini leida oma mentori (meistri-selli suhe)
8. Eri vanuses ja kultuuriliselt erinevate inimestega suhtluskeskkonnaks, sh põlvkondade vahelisteks suheteks

Ettepanekuks on haridusstrateegia kaudu avada koduõppe sisu ja tähendust, sest koduõpe on elujõuline ja jätkusuutlik valik nendele vanematele, kes otsivad alternatiivset võimalust tavapärasele koolile.

Õmblusteta haridus, takistusteta haridus- ja kultuurikorraldus. Tõnis

Lukas, Helmer Jõgi

Praegu on väljalangevus nii gümnaasiumist kui kutsekoolist suur, pettunud või muidu lohakil noori liiga palju. Kahe koolitüübi sügavam integratsioon nii ühisõppekavade kui individuaalkavade tasemel hajutaks jutud kutseharidusest kui tupikteest ja rikastaks seega noorte valikuid. Noor peaks saama kokku panna endale võimete ja huvidekohase haridustee – eesmärgiks on seda takistavate barjääride maha lõhkumine nii põhi-, kesk- kui ka kõrghariduslikus õppes, aga ka parem koostöö üle eri omandivormide piiride. Õppekava läbimist toetavad koolivälised tegevused kõigis elusfäärides.

Vaheseinad ja takistused:

Kultuuri- ja hariduskorraldus liiga eraldi (eri ministriumid);

rahastamine- ja omandisuhted koolidel erinevad;

huvikoolide võimalusi integreeritakse pk. õppekavasse vähe, selle tase omavalitsuseti erinev, probleem, kui lapsed liiguvad;

puudub võimalus teha koolide vahelisi ühisõppekavasid - noortel vaid standardvalikud;

kutsekoolist kõrgkooli liikumine takistatud, paljudel vajalikel suundadel

rakenduskõrghariduslikke õppekavu pole; bakalaureuses praktikaosa hoopis väike,

inimesed raiskavad aega, kui enne reaalsele tööturule jõudmist peavad veel pärast ülikooli kutsekooli tulema, et tegelikult ametiks valmistuda.

LAHENDUSED:

Üldised: õppekavad paindlikumaks;

seadused haridustasemeti; ministriumis ka osakonnad haridustasemeti; keskharidustase riiklikuks;

põhikooli õppekavad mitmekülgsemaks, paindlikuks, huvihariduse lõimimine sinna;

keskharidus kohustuslikuks;

keskharidustasemel alusmoodulid sarnased vähemalt aasta või isegi kaks ja seejärel

spetsialiseerumine akadeemilisemaks või kutseõppeks 1-2 viimast aastat. Ühisõppekavad gümnaasiumide ja kutsekooide vahel;

Igäihel individuaalse õpitee võimalus, ollakse mitte koolis, vaid õppekaval;
keskhariduse õppekavade suurem varieerumine ka tasemeti;
kutsehariduse gümnaasiumijärgsed õppekavad kasvavad vajadusel üle
rakenduskõrghariduseks, kuhu saab edasi liikuda;
õpitulemusi kirjeldada õpiväljundite kaudu.

Millisena tahame näha maakooli homme? Eha Jakobson, Veiko

Viigipuu

Kas maakool on jätkuvalt maa ja loodusega seotud, nagu ta on olnud seda aastasadu? Kas maakool on jätkuvalt maa elulaadi toetaja ja hoidja? Kui suur või väike võib olla maakool? Kas maakooli loetakse edaspidi väikekooliks, kuhu saab tuua kõik erivajadusega lapsed? Kas maakool võiks kujuneda kooliks nendele lastele, kelle vanemad teevad kaugtööd, kuid hindavad elukohana maakeskkonda?

Fookus: Praeguse hariduskorralduse silmis pole olemas linna- ja maakooli. See on pigem ajaloo, kultuuri ja traditsiooni küsimus. Minister Lukase ajal olid olemas koefitsiendid, mis tasakaalustasid maakoolide eelarveid. Kuid see on ainult rahaküsimus. Praeguseks on olukord kardinaalselt muutunud nii võrreldes sõjaeelse, nõukogudeaegse kui „meie aja“ algusega. Kõigepealt voolas maa inimestest tühjaks, milleks oli palju põhjusi, nii poliitilisi kui majanduslikke. Koolid muutusid munitsipaalkoolideks, mis tegelikult tähendas, et nende üle hakkasid otsustama kohalik omavalitsus, kus tihti puudus(b) haridusvaldkonna kompetents. Kõneks ei tulnud sellised põhilised terminid nagu õpikäsitus, õpikeskkond, lapse arengu iseärasused, tulevikuvaade. Pigem kõneldi sellest, kuipalju raha kool neelab ja kui halva tasemega on väikesed maakoolid. Viimane väide ei olnud kindlasti tõenduspõhine. Linnas on parem!?

Nüüdne trend näitab, et maale jõuavad inimesed, kes teavad, miks nad sinna tulid. Ehk esitavad nad endale küsimuse, miks on laste hulgas nii palju psüühiliselt ebastabiilseid lapsi? Võib-olla vajavad lapsed hoopis rahulikumat, inimlikumat ja loomulikumat keskkonda. Inimesed saavad aru, et on võimalik oma elukeskkonda ise kujundada. Tekivad uued kogukonnad, mis enamjaolt sulanduvad olemasolevatesse. Tavaliselt on need noored pered, kes väga täpselt teavad, millist kooli nad oma lapsele tahavad. Ja mitte ainult tahavad, vaid on valmis ka panustama. Siiski on maal tihti olukord, kus lapsevanemad, kes on kooliteemadel kõige motiveeritumad ja kooliga kõige tugevamalt seotud elanikkonnarühm, ei saa kooli arendamises üldse kaasa rääkida. Ikka ja jälle kuuleb koolide ja vallavolikogude/vallavanemate vastuseisust.

17. novembril kogunes Harmi õpipaika (koolilt võeti isegi kooli nimetus ära) üle poolesaja inimese, väikeste munitsipaal- ja erakoolide juhid, õpetajad, lapsevanemad, koolipidajad, haridusasjatundjad ja poliitikud üle terve Eesti. Püüti leida vastuseid küsimustele: kuidas saaksime oma riigi teisel aastasajal pakkuda maal elavatele lastele võimalikult nüüdisaegset ja kodulähedast kooliharidust? Millised on väikeste külakoolide plussid ja miinused – lapse, vanema, küla, valla, riigi jaoks? Mis asjaolud sunnivad sulgema väikesi külakoole? Mida saaks teha lapsevanem, küla, vald, riik, et väikesed külakoolid tekiks, et

kestaksid ja areneksid? Asi ei saa olla rahas. Praegu elab meie riik oma ajaloo jõukamaid aegu, kuid mitte kunagi pole meil olnud nii vähe külakoole. Ja neid plaanitakse veelgi sulgeda! Mitte kunagi Eesti ajaloos pole maalastel olnud nii keeruline saada kodu lähedal head kooliharidust. Mõttetalgutel saime kinnitust, et kõige suurem probleem on ikkagi meie hariduskorralduses. Ja huvitaval kombel pole seda probleemi avalikult eriti kajastatud. Eesti riik on rohkem kui 25 aasta kestel näinud, kuidas lapsevanemad arendavad minimaalse eelarvega maksimaalselt lahedaid ja uuendusmeelseid erakoole, siis milleks eeldada, et munitsipaalkoolide lapsevanemad ei oska ega soovi oma laste kooli arendamises üldse kaasa rääkida? Hariduskorralduse põhimõtteid tuleks muuta selliselt, et lapsevanemad ja õpetajad saaks olulisimates kooli puudutavates ostustes reaalselt kaasa rääkida ja vastutaksid üheskoos ka tulemuse eest.

Sealt tuleks see uus ja värske energia, millega Eesti kool hakkaks hoopis hoogsamalt arenema. Ja kui sellist muudatust ei julgeta teha kõikides koolides korraga, võiks alustuseks katsetada väikeste maakoolidega. Kas väike maakool ei võiks saada pilootkoolideks, kus proovida erinevad meetodeid nii õppetöös kui hariduskorralduses? Kogukonnakoolil nii maal kui linnas on palju ühiseid jooni, võiks tekkida ühine teadmiste ja kogemusruum.

Kooliümbruse külad saaks aidata näiteks koolimaja halduskulusid katta. Kui mahub, siis tekitada koolimajja lisafunktsioone: külamaja, ühisköök, sportimine. Vald saab aidata ennekõike sellega, et valib (koostöös kogukonnaga) koolile hea juhi, tagab õppetöök ja hoone haldamiseks vajaliku rahastuse ning teeb koostööd lapsevanematega. Optimeerib halduskulusid. Paigutab koolihoonesse lisafunktsioone, näit raamatukogu, lastehoiu jm. Võimaldab keskuse lastel käia suure kooli asemel väikeses, korraldades selleks transpordi.

Erakonnad võiksid põhjalikult läbi mõelda oma haridusplatvormid. Samuti tuli ettepanek taaselustada 90-ndate komme, kus erakondade haridusseksioonid omavahel regulaarselt kohtusid.

Riigikogus võiks olla eraldi hariduskomisjon, kus võiks olla ka haridusasjatundjad. Praeguses kultuurikomisjonis on haridusteadmist ja -kogemust väga vähe, haridusteemad on seal pigem vaeslapse rollis, kuigi eelarve mõttes on nad teistest mäekõrguselt üle.

Valitsus võiks jälgida haridusreformi liitumislepingute täitmist. Võtta kasutusele uue rahastusmudeli, et mida hõredamalt asustatud kohas laps elab, seda suurem oleks tema kooliraha. Näiteks võiks riik dividendid, mida ta saab riigimetsast, suunata otse maal elavate laste haridusse. Samuti võiksid maaelu-, regionaal- ja haridusministeerium oma poliitikaid kooskõlastada. On mõtetu kulutada maaelu mitmekesistamiseks hulk euroraha, samal ajal kui maakooled pannakse kinni.

Haridusministeerium võiks panna rohkem rõhku lapsevanemate teavitamisele haridusuuendustest. Ega need uuendused muidu ei sünni, kui vanemad neist midagi ei tea ega seda koolilt-vallalt nõuda ei oska.

Eesti ei peaks 21. sajandil haridust mõõtma ruutmeetritega. 21. sajandi kool võiks olla ennekõike vaimne keskkond.

Kui inimesed võtavad ise oma elu suhtes otsuseid vastu, siis vajavad nad institutsioonilist tuge, olles ise hoolekogude/volikogude liikmed.

Lapsevanemad ja kogukond saaksid osaleda koolijuhhi valikus; lisaväärtust koolile oma eriala kaudu.

Kui tänaseni võisime rääkida kahest erinevast koolitüübist: linna- ja maakoolist iseseisvate identiteedikandjatena, vähemast osaliselt, siis tulevikus (õigemini juba praegu), mil koolidesse on tulnud digiõpetus, robotika jms hakkavad need koolitüübid üha rohkem üksteisega sarnanema.

Millisena tahame näha maakooli homme? Kas maakool on jätkuvalt maa ja loodusega seotud, nagu ta on olnud seda aastasadu? Kas maakool on jätkuvalt maa elulaadi toetaja ja hoidja? Patriotismi kasvulava? Mida õigupoolest kujutab endast tänapäeva maa-elulaad? Kahtlemata on üheks tunnuseks looduslähedus, sellele lisanduvad suhteline vaikus ja avar toimimisruum (kuigi viimasele ei maksa enam väga kindel olla, sest tehased, karjäärid jms trügivad maale).

Eha Jakobson:

Lugupeetud haridusminister on lausa välja öelnud, et alla 50 lapsega koolidel pole edaspidi tulevikku. See tuleneb kahtlemata Exceli tabelitest, kus kulud-tulud kenasti näha. Ühestki tabelist ei paista aga välja lühi- ja pikaajaline mõju lapsele. Siia võiks ehk veidi ironiliselt kõrvale tuua idee, et alla 1,5 miljoni inimesega riigil pole tulevikku....

Kas maakooli loetakse edaspidi väikekooliks, kuhu saab tuua kõik erivajadusega lapsed? Siis on see ju erivajadustega laste kool, kus on vajalik täiskomplekt tugispetsialiste, mitte normaalne kool, kus on tasakaalus mitme tasemega õpilased. Teadmine laste vaimse tervise halvenemisest jõuab aegapidi inimesteni. Kahjuks ei otsita intensiivselt põhjusi, vaid „kustutatakse tulekahju“, ehk keelatakse lapsevanemaid kähku abi otsima. Vähenenud isikuruum, lärm, individuaalsuse lahustumine suurtes koolides võib olla üheks põhjuseks.

Kui maamajandus on jõudnud sellisele tasemele, et hakkama saab väga väheste inimestega, siis lüüakse hingekella ka maakoolidele. Või hakkab tööle hoopis teine tendents – kaugtöö, mis võimaldab elada maal, kuigi töökoht on linnas? Ehk on veel inimesi, kes oskavad hinnata sellist haridust, kus on tasakaalus digiõpe ja loomulik looduslähedane õpe, mida võimaldab maakool. Millist inimest me tegelikult tahame? Kas digi- ja massi-inimese kõrval ka sellist, kes mõistab looduse toimimist, saades sellega hakkama ka kriisi tingimustes?

Küsimusi on palju, vastuseid pole varnast võtta. Sellele on vaja ühiselt mõelda.

Milleks on vaja religiooniõpetust? Allan Kährik ja Tuuliki Jürjo

Religiooni ja selle avaldusvormide tundmine ja mõistmine muutub globaliseerivas maailmas kultuuride vahelise dialoogi ja koostöö edendamisel järjest olulisemaks. *Eesti

muinasusundi ja kristluse tundmine ja mõistmine on hädavajalik eeldus Eesti omakultuuri väärtustamisel, hoidmisel ja edasiarendamisel. *Kuna pluralistlikus ühiskonnas, sh Eestis on religioosne maastik väga kirju, erinevate religioossete praktikate ja nende järgijate arv järjest kasvab, siis vajavad noored inimesed teadmuspõhist ja süsteemset arusaama religioonist, et teha selles valdkonnas vastutustundlikke valikuid. *Kirikumuusika, sh orelimuusika tundmine ja väärtustamine seob meid Euroopa vaimse ühisruumi ja kultuuriga ning aitab hinnata esivanemate kultuurilist pärandit.

Kultuuriline järjepidevus

Mailis Reps (24.11.2018): „Me kanname kultuuri järjepidevust läbi hariduse“. Eesti religioosne kultuur on paratamatult osa Eesti kultuurist, seega on kultuuri järjepidevuse kandmise võimaldamiseks vajalik haridussüsteemis luua võimalused mh religioosse kultuuri järjepidevuse kandmiseks. Eesti muinasusundi ja kristluse tundmine ja mõistmine on hädavajalik eeldus Eesti omakultuuri väärtustamisel, hoidmisel ja edasiarendamisel, lähtudes eelkõige Johannes Käisi propageeritud printsiibist „lähemalt kaugemale“. Kui inimene teab, kust ta tuleb, oskab ja suudab ta paremini määratleda seda, kes ja kus ta on.

Eraldi tähelepanu peaks pöörama religiooni ja kultuuri, eelkõige kaunite kunstide vaheliste seoste avastamisele. Kirikumuusika, sh orelimuusika tundmine ja väärtustamine seob meid Euroopa vaimse ühisruumi ja kultuuriga ning aitab hinnata esivanemate kultuurilist pärandit. Eesti kultuuriruumis on vaimulik orelimuusika ja vaimulik koorimuusika olulisel kohal. Koorimuusikal on teeneid lausa meie riiklik vabaduse ja iseseisvuse saavutamisel. Laulupidude traditsioon aitas kanda eneseväärtustamist ja vabadusiha ka läbi nõukogude aja. Orelimuusika seob meid lääne kultuuriruumiga ning Eestis on meil ca 200 orelit. Sellist pilliparki elaniku kohta on maailmas vähe leida, iga pill vajab mängijat st kedagi, kes kannab hoolt tema eest. Kui pilli ei mängi, see hävib.

Identiteediloom

Humanitaarteadlaseks, aga laiemalt üldse humanitaarselt haritud inimeseks ei ole üldse võimalik saadagi ilma religioosse teadmuspagasita. Igas valdkonnas sh religiooniteaduses tuleb omandada baasharidus. See on vajalik mh ka igasuguseks mõistlikuks suhtlemiseks teiste haritud inimestega. Ilma selleta jääks noorel inimesel üks suur osa maailmast avastamata ja tähelepanu alt välja. Inimese identiteet, selle avastamine, mõistmine ja seostamine on väga seotud religiooniõpetusega.

Pragmaatiline põhjendus

Kuna pluralistlikus ühiskonnas, sh Eestis on religioosne maastik väga kirju, erinevate religioossete praktikate ja nende järgijate arv järjest kasvab, siis vajavad noored inimesed teadmuspõhist ja süsteemset arusaama religioonist, et teha selles valdkonnas vastutustundlikke valikuid. Teabe edastamine põhjendusena tänapäeval ei toimi, kuna teavet on piisaval leida eelkõige tänu e-võimalustele. Samas on esile tõusnud järjest süvenev vajadus juhendaja-nõustaja-õpetaja järele, kes teabeküllasuses oskaks anda juhatust ja nõu. Seega on muutunud järjest olulisemaks kriitiline teabehindamine ning (eelkõige meediapõhiste) tavateadmiste ja eelarvamuste teaduspõhine kriitika (teadmiste autentsuse, koherentsuse ja kontekstuaalsuse küsimus). Seega aitab religiooniõpetus

- inimestel ära tunda soolapuhujaid ja võidelda kergeusklikkuse ja esoteerika vastu
- alandada õpilaste stressi (täna iga 6. õpilane käinud psühhiaatri juures), kuna
 - o Vähendab noore pidetust
 - o Suurendab tema kuuluvustunnet
 - o Suurendab tema seotusetunnet
- suurendada sallivust teistsugususe vastu ning vähendada viha ja põlgust võõra ja teistsuguse suhtes, kuna religiooni ja selle avaldumisvormide tundmine ja mõistmine muutub globaliseerivas maailmas kultuuride vahelise dialoogi ja koostöö edendamisel järjest olulisemaks. Seda toetavad mitmed uuringud näit 2006.–2009. aastal toimunud, Euroopa 14–16-aastasi õpilasi hõlmanud uuring (Shihalejev, O., 2012), mille tulemusena selgus, et
 - o enamuse kooliõpilaste jaoks on religioon tundmatu ja võõras valdkond
 - o Enamus uuringus osalenud noori ei olnud negatiivselt häälestatud
 - o Mitmed eelarvamused religiooni suhtes püsivad seda elujõulisemana, mida vähem on teadmisi religioonist ja kokkupuuteid usklikke inimestega
 - o Eesti noored teavad religioonist vähem ja on negatiivsemalt häälestatud
 - o Tulemused erinesid oluliselt religiooniõpetust mitteõppinute ja seda ainet õppinud õpilaste lõikes. Noored, kes polnud religiooniõpetust õppinud, nõustusid enam väidetega, mis väljendasid äärmiselt negatiivseid üldistavaid suhtumusi usklikesse ja religiooni.
 - o Selgelt avaldusid tendentsid, et aine õppimine muudab õpilased tolerantsemaks. Religiooniõpetusel oli oluline roll hoiaku kujundamisel, et ühiskonnas esinevad usulised erinevused ei ole mitte üksnes paratamatud ja normaalsed, vaid ka huvitavad.
 - o religioonialaste õpingute olulisust hindasid eriti kõrgelt usulise taustaga õpilased.
- toetada usuvabaduse rakendamise printsiipi, andes õpilasele põhjendatult võimaluse otsustada oma usu või uskmatuse üle.

Religiooniõpetus toetab ühtlasi tõhusalt RÕK üldosa täitmist ning eelkõige väärtuskasvatuse ning enesemääratluspädevuse ning kultuuri ja väärtuspädevuse kui oluliste üldpädevuste saavutamist.

Formaalse ja mitteformaalse hariduse lõimitusest. Mary-Ann Talvistu, Piret Sepp

Fookusteemad: *muuseumide potentsiaal formaalhariduse toetajana (muuseumitunnid, projektipäevad, uurimustööd, digiõppematerjalid); *muuseumide ligipääsetavuse suurendamine õpilastele (füüsiline, sisuline, rahaline); *muuseumiharidus õpetajakoolituses; *lapsevanemate teadlikkuse tõstmine: muuseumid kui informaalsete õppekeskkonnad; *muuseum elukestva õppe toetajana

KOKKUVÕTE

- Riikliku õppekava ülevaatamine projektipõhisuse printsiibist (ka topelttunnid), mis võimaldaks ka paindlikumat õppimise korraldamist erinevates mäluasutustes. Muuseumid ja teised mäluasutused pakuvad suurepäraselt keskkonda rollimängudeks ja simulatsiooniks ning võimalust kohtuda erinevate valdkondade ekspertidega, mille

tulemusena õpilased kogevad päriselu.

- Muuseumiharidus, laiemalt mäluasutuste pedagoogika, kohustuslikuks aineks kõikidel õpetajakoolituse ja haridusjuhtide erialadel. Olemasolevaid mahte tuleks suurendada.
- Kõikidesse Eesti muuseumidesse tasuta sissepääs kuni 18-aastastele, mis võimaldaks neid hõlpsamini samaväärsete õpikeskkondadena kasutada. Veel läbimõeldum transporditoetuste süsteem haridusasutustele.
- Muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutustes toimuvatel loengutel, töötubades, klubides jms osalemine on väärtustatav kui vaba- või valikaine õpilastele ja täiendkoolitusena õpetajatele. Huviharidus kompenseerib või täiendab formaalset haridust. Huviringides osalemine on samuti osa haridusest.
- Mäluasutused kui elukestva õppe koolituskohad koostöös ülikoolide, rahvaülikoolide ja erinevate huvigruppidega.
- Digiõppevahendite loomisel tuleks rohkem kasutada digiteeritud kultuuripärandit, et soodustada selle taas- ja ristkasutamist, mis omakorda tõstaks inimeste teadlikust ja võimaldaks tagada elujõulise Eesti kultuuriruumi. Ligipääs ja vabakasutus tagab uue väärtuse loomise. Vabavaralise kasutuslitsendi võimaldamiseks peab riik muuseume toetama, kuna seni on see olnud ka üks kultuuriasutuste teenimisvõimalus.
- Suurendada valdkonnaülest koostööd haridus-, kultuuri-, sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusektorite vahel, et kujuneks puuetega inimestesse sõbralikult suhtuv ühiskond.
- Lapsevanemate teadlikkuse tõstmine: mäluasutused kui mitteformaalse ja informaalne õppe keskkonnad.
- TUGIGRUPID. Nii riiklikul kui omavalitsuste tasandil aidata kaasa, et koostöö muuseumide, huvikoolide/-ringide õpetajate ja koolijuhtide, huvihariduse liitude ja võrgustike eestvedajate, noorsootöötajate ning noortega tegelevad spetsialistide vahel paraneks. Mitteformaalne õpe aitab luua jõustavaid kogemusi toetamiseks noorte arengut sotsiaalsete tegutsejatena.
- Muuseumihariduse teadusliku poole arendamine ülikoolides koostöös muuseumidega. Ülikoolid võiksid rohkem panustada läbi spetsiifiliste uurimussuundade (teadustööd) ja projektide. Vähe on huviharidusega seotud uuringuid.
- Õpetajakoolituse ja kultuurikorralduse õppekavad võiksid magistriõppes pakkuda valikmoodulina mäluasutuste pedagoogikat (k.a muuseumiharidus).

TÖÖDOKUMENT

Mõned võimalikud fookusteemad:

Muuseumide jt kultuuri- ja mäluasutuste potentsiaal formaalhariduse toetajana (muuseumitunnid, projektipäevad, uurimustööd, digiõppematerjalid).

Mitteformaalne haridus pakub õppijakesksust ja inspireerivat õpikeskkonda.

Ettepanekud:

- Huvihariduse mõiste kasutamine mitteformaalse hariduse asemel.
- Tugigruppide loomine. Riigi ja omavalitsuste tasandil on veelgi enam tarvis soodustada suhtlemist ja koostööd koolide, teiste haridusasutuste (k.a mitteformaalset

ja huviharidust pakkuvate organisatsioonide), haridusspetsialistide, ettevõtete, vabatahtlike / ennetus- ja teavitustöö läbiviijate / kogukonna rühmade ja muude organisatsioonide vahel. Selliste tugigruppide loomisesse ja koostöö organiseerimisse võiksid regionaalsel tasandil panustada omavalitsuste haridusspetsialistid.

- Aastaks 2020 külastab iga kooliklass vähemalt kord kuus ühte mäluasutust. Aastaks 2036 1 kord nädalas või 20 % õppetegevusest toimub muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutustes. . Muuseumid ja teised mäluasutused pakuvad suurepäraselt keskkonda rollimängudeks ja simulatsiooniks ning võimalust kohtuda erinevate valdkondade ekspertidega, mille tulemusena õpilased kogevad päriselu.
- Muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutustes toimuvatel loengutel, töötubades, klubides jms osalemine on väärtustatav kui vaba- või valikaine õpilastele ja täiendkoolitusena õpetajatele.
- Kõikidesse Eesti muuseumidesse tasuta sissepääs kuni 18-aastastele, mis võimaldaks neid hõlpsamini õpikeskkonnana kasutada. Muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutuste programmides osalemine oleks siiski tasuline, aga omavalitsuste kaudu toetatud (riigihanked, Tartu näide).
- Eesti muuseumid/arhiivid/raamatukogud peaksid tegema kõik oma digiteeritud kogud veelgi lihtsamalt ligipääsetavamaks (ilma paroolide ja piiranguteta).
- Mäluasutuste ja kõrgemate õppeasutuste tihedam koostöö: ühistest loengukursustest, uurimisgruppidest kuni statistika kogumiseni välja.

Ettepanekud, mis ei jõudnud arutelule:

- Luua pärandkultuuri/mäluasutuste hariduse spetsialisti ametikoht (kohad) haridusministeeriumisse. Omavalitsustes oleksid eraldi selle valdkonna spetsialistid, kes vahendaksid mäluasutuste infot koolidele ja abistaksid koole mäluasutuste külastuste (muuseumid, arhiivid, raamatukogud, ...) planeerimisel (ka transport jm).
- Aktiivne õpetajate panus muuseumitundide loomisesse. Paljusid muuseumitunde viivad õpetajad ise oma klassile läbi
- Mäluasutuste haridusprogrammid on märksõnastatud ja sisukirjeldused on kättesaadavad e-koolikotis ja ainesektsioonide lehtedel. Info pidev uuendamine. Õpetajatele ja lapsevanematele teha paremini kättesaadavaks ka hooajalised kultuurikavad Eesti eri piirkondades, tuues fookusesse teatud teemasid ja hoides info pidevalt uuendatuna (vaata ka lapsevanemate teadlikkuse tõstmise punkti).
- Tõsta mäluasutuste rolli õpilaste uurimistöös baasina (kogud, arhiivid, spetsialistid juhendajatena). Väärtustada kodukoha mäluasutusi uurimistöös kohana.
- Koostöös õpetajate ja digiõppe materjalide koostajatega luua erinevatele muuseumidele hariduslikke ja meelelahutuslikke veebipõhiseid õppemänge. See annaks võimaluse muuseumiprogrammidest osa saada ka kaugemates paikades elavatel õpilastel.
- Õpetajate teadlikkuse tõstmine läbi ainesektsioonide

Muuseumide ligipääsetavuse suurendamine õpilastele (füüsiline, sisuline,

rahaline).

Ettepanekud:

- Kõikidesse Eesti muuseumidesse tasuta sissepääs kuni 18-aastastele.
- Omavalitsused võiksid veelgi süstematiseeritumalt võimaldada transporditoetusi maakoolidele või katta muuseumite kulutusi kohapeale mineku soodustamiseks.
- Suurendada valdkonnaülest koostööd haridus-, kultuuri-, sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusektorite vahel, et kujuneks puuetega inimestesse sõbralikult suhtuv ühiskond.
- Digiõppevahendite loomisel tuleks rohkem kasutada digiteeritud kultuuripärandit, et soodustada selle taas- ja ristkasutamist, mis omakorda tõstaks inimeste teadlikust ja võimaldaks tagada elujõulise Eesti kultuuriruumi. Vabavaralise kasutuslitsendi võimaldamiseks peab riik muuseumi toetama, kuna seni on see olnud ka üks kultuuriasutuste teenimisvõimalus. Ligipääs ja vabakasutus tagab samas uue väärtuse loomise.

Ettepanekud, mis ei jõudnud arutelule:

- Puuetega inimeste sotsiaaltoetusi tuleks kindlasti tõsta ja lisakulude puhul peaks sotsiaalkindlustusamet tegema tihedamat koostööd ka nii formaalset kui mitteformaalset haridust pakkuvate asutustega (vt lisaks ka elukestva õppe punkti). Riik ja omavalitsused pakuvad hädas perekonnale vähe abi ja samuti ei tehta piisavat koostööd erinevate organisatsioonidega väljaspool tervishoiuasutusi.

Muuseumiharidus õpetajakoolituses.

Ettepanekud:

- Muuseumiharidus kohustuslikuks aineks kõikidel õpetajakoolituse ja haridusjuhtide erialadel. Olemasolevaid mahte tuleks suurendada.
- Õpetajakoolituse ja kultuurikorralduse õppekavad võiksid magistriõppes pakkuda valikmoodulina mäluasutuste pedagoogikat (k.a muuseumiharidus).
- Muuseumihariduse teadusliku poole arendamine ülikoolides koostöös muuseumidega. Ülikoolid võiksid rohkem panustada läbi spetsiifiliste uurimussuundade (teadustööd) ja projektide. Vähe on huviharidusega seotud uuringuid /sealhulgas ka muuseumiharidus.
- Muuseumihariduse spetsialistidele täienduskoolituste võimaluste pakkumine.
- Riik võiks lisaks õpetajate miinimumpalkade tõstmisele tunnustada ka mitteformaalse hariduse/ huvihariduse valdkonnas töötavaid professionaale (näitena muuseumihariduse spetsialistide palgatõus). Riik näeks ka neid haridusse panustajatena.
- Selgelt sertifitseeritavad MOOCid õpetajatele lisakoolituseks.

Lapsevanemate teadlikkuse tõstmine: mäluasutused kui mitteformaalse ja informaaalse õppe keskkonnad. Mäluasutuste ligipääsetavaks muutmine eri sihtrühmadele: spetsiaalsed programmid ja materjalid eri vanusegruppidele.

Muuseum kui üks ajaveetmise võimalus.

Ettepanekud:

- Omavalitsuse toetus muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutustes toimuva haridustegevuse tutvustamiseks kohalikes ajalehtedes, veebiportaalides jm. Välireklaam muuseumide nähtavamaks tegemisel antud sihtrühmale (Avatud Mänguväljad on hea näide). Läbitöötatud (sisu koostajateks võiksid olla omavalitsuste juures töötavad haridusspetsialistid, kellel on antud regioonis toimuvast hea ülevaade) infomaterjal lastesõbralikest muuseumitest üle Eesti ja nende poolt pakutavatest programmidest.
- Toetada muuseumi huvihariduse pakkumisel koolides (venekeelsetes soodustaks paremat lõimimist). Programmi järgmises etapis soodustada (transpordi toetus ja tasuta sissepääs) omakorda perede muuseumikülastusi (pereprogrammid, perepäevad jms).

Muuseum elukestva õppe toetajana. Ettepanekud:

- Mäluasutused kui elukestva õppe koolituskohad koostöös ülikoolide, rahvaülikoolide ja erinevate huvigruppidega
- Vabatahtlikutöö, kui üks elukestva õppe võimalusi. Noortele vannab osalus muuseumites lisateadmisi ja tööturul läbilöömiseks olulisi oskusi. Eakate sihtgrupile pakub samuti mitmeid võimalusi ja emotsionaalset heaolu. Näiteks: pensioneerunud õpetajate integreerimine läbi vabatahtlikutöö muuseumites (võimalik finantseerimine erasektorist). Pidev eneseharimine tagab teadlikuma osalemise ühiskonnaelus, mis on oluline vanusest hoolimata.
- Muuseumides jt kultuuri- ja mäluasutustes toimuvatel loengutel, töötubades, klubides jms osalemine on väärtustatav kui vaba- või valikaine õpilastele ja täiendkoolitusena õpetajatele. Huviharidus kompenseerib või täiendab formaalset haridust. Huviringides osalemine on samuti osa haridusest.
- Nii riiklikul kui omavalitsuste tasandil aidata kaasa, et koostöö muuseumide, huvikoolide/-ringide õpetajate ja juhtide, huvihariduse liitude ja võrgustike eestvedajate, noorsootöötajate ning noortega tegelevad spetsialistide vahel paraneks. Mitteformaalne õpe aitab luua jõustavaid kogemusi toetamiseks noorte arengut sotsiaalsete tegutsejatena.

Ettepanekud, mis ei jõudnud arutelule:

- Dementseid vanemaid hooldavate omaste koolitamisega pole riik ega omavalitsused piisavalt vaeva näinud. Siinkohal võiks eeskujuks võtta Liverpoolis sündinud projekti "House of Memories", kus tänu riiklikele toetustele ja lisarahastustele pakutakse sellise koolituse võimalust omastehooldajatele ja teistele huvilistele linnamuuseumites, mis võimaldab pakkuda erinevaid lahendusi ja tõsta üldist teadlikust haigusest.

Ajakirjanikuks olemine ja meedia roll. Helle Tiikmaa, Maarja Lõhmus

Arutame ajakirjanikuks olemisest meedia-keskses maailmas ning sellega seotud oskustest nii ajakirjanike kui auditooriumi poolel. Kuidas ja kust neid oskusi hangitakse ja edasi antakse. Kuidas ajakirjandust ja meediat kasutatakse ning mõistetakse.

- Ajakirjanik kui Eesti ühiskonna tundlik reflekteerija ja ühishuvide eestkõneleja ühiskonnas ERISTUB meediatöötajatest ühiskonna ühishuvidest lähtuva autonoomse dispositsiooni poolest (ajakirjaniku tegevust ei määra PR-huvid, era- ja kommertshuvid, reklaamindus, parteid).
- Ühiskonna alus on laiade teadmistega informeeritud, iseseisva mõtlemisvõimega kodanikud. Mitmekesine ajakirjandus ühiskonnas on mitmekesise hariduse tugi ja keskkond.
- Kool (kui institutsioon) ajakirjanduses. Hariduse (kui sisu) kõneaine ajakirjanduslikud vormid. Ajakirjandus on ärksa haridusdialogi väli. Eritlemine kooli/hariduse teemadel annab vajalikku refleksiivsust ka haridusväljale. Tähendused (*absoluutsed* ja *suhtelised*, läbi võrdluste). Kriitilised küsimused avalikkuses ja kaheastmeline kommunikatsioon (kool/haridus on ühiskonna keskne arendav institutsioon, mille tase tuleb hoida pidevalt kõrge - *tõsta eestlaste taset* - laulis Tõnu Tepandi 1988 Loomeliitude pleenumi kõnelaulus). Millist haridusajakirjandust vajame? Kuidas ajakirjanik hariduskultuuri võimestab? Keerulisi küsimusi ei tuleks karta vaid rahulikult sõnastada ja analüüsida.

NENDELE vastates analüüsisime töötoas praktilisi kogemusi ja leidsime algatuseks 9 praktilist vajadust:

- 1) Vaja luua ja kujundada omaenda/kooli/valdkonna infoväljad, koolilehe, kooliTV, kooliraadio, kooli *YouTube* jm
- 2) Õpetajad ja õppejõud teevad oma blogid, milles avalduvad mh inimlik igapäevane *refleksiivsus*, *koodid* ja tõlgendused, aga ka laiem kultuuriline dimensioon kui *kultuurikatkestustele* vastuseis
- 3) Teha ise koolides meedia, õpetuse ja tegevuste keskkonnad, milles infot jagavad nii õpetajad kui õpilased, sh oleksid lingid teistes avatud kanalites omakooli loomingule - igale koolile oma *YouTube*, millesse laaditakse looming ja arutlused!
- 4) Info *selekteerimise* oskuse teadlik arendamine, sh allikakriitiline lähenemine, autori/anonüümse töö eristamine
- 5) Gümnaasiumides/kutsekoolides tehtavad uurimistööd ärgu mingi kaotsi vaid saagu avalikuks lugemiseks - see aitab kaasa ka *kohaliku infovälja* väärtustamisele
- 6) Meediakasutuse mitmekesistamine ja loomingulisuse arendamine, avatuse ja katsetamise soodustamine ning tunnustamine, ülioluline on 'klaaslagede' loomingulise läbimise oskuse treenimine
- 7) Infovälja analüüsi oskuse treenimine, valikud variantide vahel, eelistuste põhjendamine. Selliseks treenimiseks vajame kvaliteetset loomingukeskset ajakirjandusõpetust kas põhikooli lõpul või gümnaasiumi algul;

sh etnofutu lähenemist - oskust vanateadmise/vanakultuuri ning ülimoodsate kanalite/oskuste kokkupanemist ja arendamist

- 8) Infokeskkonnas saavad koolid - klassid omavahel teadmistes ja loomingus võistelda, luua ühiseid meediavälju ja meediaväljaandeid
- 9) Meediaväljal ise harjutamine annab vajalikud oskused nn suure ajakirjanduse ja meedia kriitiliseks jälgimiseks ning praktilisi oskusi ajakirjanduses kirjutamiseks, meedias esinemiseks.

KOKKUVÕTE: Koolimeedia on avatud struktureeritud ühisala (vt näit Heiki Koovi www.lvrkk.ee/ajaleht Lääne-Viru rakenduskõrgkoolil), et õppida avalikkuse jagamist ja avalikkuses toimimist. *Meediastumine* kui avalikkuses, loomeväljal aktiivne olek on kui *kolmas sotsialiseerumine*, kus selle 'tähtsad teised' kujunevad avalikkuses väljal. Protsessi aitab mõtestada-sekkuda selge teadvustatud selekteerimisprintsip ja loominguline osalemisskus.

Loe ajakirjanduse mudelitest, toimetamisteooriast pt 2, Lõhmus, Maarja. *Toimetamine: looming või tsensuur*. TÜK <http://hdl.handle.net/10062/24461>, 24-56.

Erakoolide panus Eesti haridusuuendusse. Kristina Šanin ja Hillar Lõhmussaar

Töögrupis keskendume erinevate tasandite süsteemide põhierinevustele. Proovime välja selgitada, millised täna Eestis domineerivad mõttemustrid, käsitlusviisid, hoiakud jne võiksid vajada hariduse kontekstis kriitilist ümberhindamist, taasmõtestamist. Proovime sõnastada selles kontekstis erakoolide panust ja rolli.

Töörühma ettepanekud:

- 1) Oluline alus (era)koolide ja haridusametnike vahel on respektiiv, mõistev suhe (A. Zucconi ettekandes viide C. Rodgersile 23.11. esinemisel TA-s). Ametniku roll on eelkõige toetada, olla nõustav audiitor.
- 2) Igal koolil on õigus ja vabadus koostada/valida oma õppekava ja kool vastutab selle täitmise eest. Kooli õppekava ei pea olema tänases detailsuses, vaid paindlikum ning mitte nii mahukas. (Lapse õiguste konventsioon, Artikkel 12)
- 3) Õpilaste olemasolu koolis on märk, et kooliperet usaldatakse ning indikaator ametnikele, et kool toimib. Kui lapsevanem usaldab kooli, siis ta paneb sinna kooli oma lapse. Lapsevanem vastutab oma lapse hariduskäigu eest (PS §37).

Õppekava täitmisest olulisemaks peetakse lapse tänast ja tulevast heaolu.

Lastevanemate roll tuleviku- Eesti vaimsuse kujundamisele. Aivar Haller, Tiit Urva, Ahto Kivi

Viimased 10 aastat on ELVL püüelnud haridusasutuste hoolekogudele suurema võimu

andmise poole. Hoolekogude suurem otsustamise õigus eeldab ka vastutuse võtmist ja seetõttu otsustajate head hariduslikku ettevalmistust. Rahvusvahelise õppekava alusel koolitused läbinud hoolekogu liikmetest on suur osa lapsevanemad, keda motiveerib kandideerima, tegutsema ja vastutama oma lastele sobiliku arengukeskkonna loomise võimalus. Aastaid ühiskondlikus korras rohujuure tasandil kogukonda loonud ja hoidnud lapsevanemate seast kujuneb välja hea haridusliku ettevalmistusega uus põlvkond poliitikuid, kes teavad kogemuslikult, mida tähendab kogukondlikku elu luua ja hoida. Säärase ettevalmistusega kodanike poliitikasse suundumine aitab luua senisest täiesti erineva, uue – vastutustundliku ja jätkusuutliku poliitilise kultuuri. Töötuba keskendub eelkirjeldatud plaani rakenduskava läbiarutamisele ning asjast huvitatud lapsevanemate kaasamisele.

- 1) Lapsevanem on võtmeisik oma lapse arengukeskkonna kujundamisel.
- 2) Et lapsevanem saaks vastutada selle arengukeskkonna loomise eest, peab tal olema keskkonna kujundamisel otsustajate seas.
- 3) Lapsevanem otsustajana peab olema haritud ja pädev.
- 4) Eesti riik vajab lastevanemate riiklikku koolitusprogrammi!, mille märksõnadeks on suhtlemisvõimekus (konfliktijuhtimine) ja kollegiaalne juhtimine.
- 5) Kooli õppekavas on vaja pöörata sisulist tähelepanu suhtlemisõppele (konflikti- ja kollegiaalsele juhtimisele), et valmistada ette uut põlvkonda lapsevanemaid.

Kehaharidus. Mari-Liis Pruul

Kehaharidus on uus õppeaine üldhariduskoolidele, mis on praegu kujundamisel. Töötoas puudutatavad teemad: Süvalihastreening, Aafrika tantsud, liikumise kaudu õppimine, tantsu- ja liikumisteraapia jm praktiline ning läbilõige käsitletavatest teoreetilistest teemadest.

25.11.2018 2018, kongressi järgselt

Seoseid, mõtteid seoses teistes töötubades kõlanud mõtetega.

Tere! Kõigepealt aitäh võrratu kogemuse ja võimaluse eest - täiskasvanud inimestega hariduskongressil mängida... :) ja koos mõelda. Kirjutasin kokkuvõtete tegemisel üles iga töötoa juhi teemast ühe KEHAHARIDUSE teemaga haakuva mõtte ja kirjutan selle siin tervikuks - olgu see siis minu tagasiside (valdavalt pole otse viidatud kellegi teemale). Olge terved ja aitäh! MLP Alustan sellesama ideega, mida Teile esmase tagasisidena esitasin, mis mulle töötoa tagasisidena omakorda anti: "Tore, et on keegi, kes on aru saanud, milles TERVIS tegelikult seisneb! Et tegeleda tuleb inimesega tervikuna, nii sisemaailmaga kui ka füüsisega..." Kui Aivar Haller ütles, et koolidesse võiks sisse viia Suhtlemisõpetuse ja Pille Lill, et Inimeseks olemise õpetuse, siis küsin: Millest üldse algab suhtlemine/inimeseks olemine? Minu arvates algab see enese tundmisest. Enese huvide, võimete, soovide aga ka piiride, hirmude, nõrkuste tundmisest. Oma loomuse tundmisest, oma tunnete tundmisest (mis on mis?) ja tunda laskmisest (see on ok, mis ma tunnen) - äkki siis üldse - enesega tuttavaks saamisest? Kooliaja jooksul ja toetatult. Et ei õpitaks vaid seda, mis toimunud on ajaloo või mis toimub keemiliste protsesside jooksul

vaid ka seda, et “Mis toimub minu sees ja kuidas sellega, kuidas Inimeseks Olemisega toime tulla?” Sest kui inimene tunneb ennast, teab, kes ta on, tema piirid on paigas - ta on niiiii palju avatum ja altim suhtleja ja kaastööline, panustaja. Sest talle ei öelda, mida teha, vaid ta valib, millesse enda energiat investeerida. Tal on HUVI! Mis on a la kõige tugevam kütus maailmas. Ehk et kui iga teema kohta, kasvõi, mis koolis tõstatatakse, on õpilasel enesel 1. tasandi vastus see, mida TEMA sellest arvab, mida TEMA selle suhtes tunneb, tajub ... sest kui tõenäoline on reaalsus, et on võimalik/mõistlik õpetata “üldist tõde” ... siis me ei sunni peale fakte, vaid kasvatame mõtlemise, analüüsi, eneseanalüüsi, sisevaatluse ja reflektsooni võimet, mis juba toetab inimest sisemiselt, tervise seisukohast. Lisaks, kui inimene liigub elus oma huvide järgi, on tal juba teine tasand tervise toetamiseks sisemiselt - rõõm, vabadus, avastamishuvi, põnevus, väljakutsete seadmine iseenesele! Millest kõigest tuleb ka sügavam enesega tutvumine, omakorda! Millest algab ennast juhtivat õpilast kasvatav/suunav õpetaja (ma ei püüdnud kinni täpselt seda sõnastust kiiruga) ? Sellest, et ta laseb õpilastel küsimusi küsida ja laseb neil endil nendele vastata. Meil ei pea olema vastuseid. Meil ei pea isegi väga olema küsimusi! Kui õpilased ise hakkavad küsima, siis heal juhul on meil mõnikord mõni viide anda, et kuskohast edasi vaadata.. teinekord piisab vaid ühest lihtsast lausest, mis võib tulla veidi erinevates sõnastustest, aga iva on sama: “Ma ei tea.” “Ma ei tea... mis sa ise arvad?” “Ma ei tea... uuri välja!” Miks kellelgi teisel peaks olemas olema kellegi teise vastused? Millest algab ennast juhtivat õpilast kasvatav/suunav õpetaja? Ennast juhtivast, Iseendana eksisteerivast õpetajast. Eeskujust. Sest õpetaja tõepoolest SAAB olla omanäoline. Ta on ju ainueksplar. Me kõik oleme. KEHAHARIDUS kui uus õppeaine/metoodika/puzzlevormis aine/mõtteviis, ükskõik, kuidas ta realiseerub lõimib erinevaid õppeaineid, õpetamise metoodikaid, füüsi ja “seda kõike muud”, läbib samas teemas “kunstitegemise-akti”-teraapiat-huviharidust-kogemismängimist-eksimist-õppimist... jne, arvestab, et keskkond loob võimalused kaasatuseks ja väga-väga soovib anda kooliõpilastele teele kaasa kasvõi need esmased vahendid, kuidas ennast turgutada, kui arstiaeg on alles nädala või 2 kuu pärast ning utsitada erinevates eluvaldkondades toimuvate protsesside märkamist, mis võivad aidata mõista protsesse eneses. Võibolla siis polegi ehk vaja 2 kuu pärast enam arstile minna :) KEHAHARIDUSE eesmärk ja suur soov on toetada õpilast Iseeneseks kasvamisel ja Iseenese toetamist, Iseenese mõistmisel ning ühtlasi anda inimestele kooliaja jooksul see meeletult lai ülevaade, kuidas miljonil erineval viisil võib liikumist rakendada ja milleni võib liikumise, keha kaudu jõuda. Ka see on üks tervise aluseid. Sisuka liikumisharjumuse kujunemise toetamine, võimaldamine.. (noh, et mitte vaid kui kaugele, kõrgele ja mitu korda hüppad). Kuid samas, olgu öeldud - hea sportliku soorituse tehnika omandamine on niiiii paljude asjade üks võimalik toetav alus. Lisaks - ega kõik ei peagi olema tundlikud keha kaudu mõtlejad/filosofeerijad - sport iseeneses pole ju üldsegi halb! :) Noh, et kõik need Kanterid ja Šmigunid ja Sildarud jne... :) Me kõik oleme ju erinevad. Lõpetan samuti ühe KEHAHARIDUSE töötoas kõlanud mõttega (vestlus): A: Eks see eestlane ju tavaliselt ikka ei ole kohe alguses nii avatud ja ei tule kaasa... B: Aga miks üldse peaks? Miks üldse keegi, kes on kinnine inimene, PEAKS olema avatud. Ehk et küsimus on ju see, kuidas inimene eneses leiaks oma jõuvarud/-kanalid, oskused, tugevused ja motivatsiooni teha oma elus oma asja. Mittemidagi nagu väga ei pea, aga on VÕIMALUS. See on

KEHAHARIDUSE vaat ehk suurim filosoofiline taust. Sest siis õpilane, inimene, laps, tõepoolest osaleb... osaleb iseendana. Sest ainult iseendana olles saame me ise teha enda jaoks häid otsuseid. Ei muidugi on see balansi leidmine TAHAN ja PEAN, VÕIMALUS-VABADUS ja KOHUSTUS jne vahel absoluutselt oluline ja reaalne ju ikkagi ka. Aga see algab tervest inimesest, kellele ei sunnita peale asju ning kes seetõttu on vabam ja altim koostööks ja kaasamõtlemiseks. Ja päris kindlasti ei ole see aine, kui ta formuleerub õppeainena, hinnatav. Eks need ideed on paljuski formuleeritud ca 10.-12- klass vanuseastet silmas pidades ning, kui kellelgi tekkis huvi, siis vabalt olen avatud koos töötama inimestega, kes oskavad loetut sõnastada 1.-9. klassile ka.

Eelduste loomine inimliku läheduse kujunemiseks koolis. Tiina Theresa Gross, Tõnis Tamme

Töötoas keskendume vaikushetkedele, inimeseks olemisele ning piiridest vabanemisele. Vaikus ja pimedus puhkab inimene rohkem kui tavalises kodu- ja koolikeskkonnas. Aja maha võtmine aitab taas leida iseennast. Hirmudest vabanemine muudab inimese enda ja teistega siiramaks ning vabamaks. Teisele inimesele silma vaatamine kasvatab enesekindlust ja loomupärasust

Selles töötoas keskendume pimeduses veedetavale vaikushetkele, inimeseks olemisele tema kõige loomulikumal moel ning piiridest vabanemisele läbi silma vaatamise.

Põhifookus on sellel, et

- (1) vaikus ja pimedus puhkab inimene rohkem kui tavalises kodu- ja koolikeskkonnas ning aja maha võtmine aitab taas leida iseennast;
- (2) hirmudest vabanemine muudab inimese enda ja teistega siiramaks ning vabamaks ja
- (3) teisele inimesele silma vaatamine kasvatab enesekindlust ja loomupärasust.

Oodatavaks tulemuseks oli see, et inimene tunneb ennast pärast vaikus iseendaga veetmist rohkem kohal olevana, rohkem vabana ja oskab oma emotsioonidega paremini toime tulla.

See sai ka 100-protsendiliselt täidetud: inimesed tundsid kergendust, stressitase vähenes, avastasid enda kui vaimse olendi kohta mitmeid uusi külgi, mõni tundis esimest korda kongressil, et aeg läks asja ette ning sellised vaikushetked-inimeseks olemise hetked peab kindla peale koolidesse

Täiskasvanud õppijani jõudmine. Tiina Jääger, Reet Valgmaa + Elukestev õpirajal püsimine ja selle võimekuse toetamine. Reet Laja, Tiiu Männiste

Fookus: Kas vähemate võimalustega õppijani jõudmine on koolituse pakkuja vastutus või probleem, mis vajab laiemat lahendajate ringi? Probleem: On olemas dokumendid,

kampaaniad, retoorika, arutelud, on olemas koolituse pakkujad/korraldajad ja on olemas potentsiaalsed õppijad. Kuidas peaks toimima, et need kolm osapoolt kokku saaks ning tekiks ühine eesmärk. Kuidas luua sellised tingimused, et koolituse korraldaja jõuaks võimalikult paljude, just vähemate võimalustega ja madala motivatsiooniga õppijani?

Fookus: Elukestva õppe poliitikate kohandamine muutuvate õpi- ja töökeskkondadega. Elukestval õpirajal püsimine sõltub osaleja aktiivsusest ning seda toetavast poliitikest, töö- ja õpikeskkondadest. Õppes osalemise aktiivsust soodustab/mõjutab aina enam ka tehnoloogia areng. Ideaalis peaks pidevalt muutuv ja avarduv elukestva õppe väli sisaldama nii personaalseid igapäeva toimetuleku kui ka laiemaid ühiskonna, kultuuri-, ja töömaailmas tekkivate probleemide lahendamise oskusi. Millele peaksime tähelepanu pöörama? Elukestva õppe aina avarduvad väljundid ja võimalused sunnivad küsima, kuidas suudavad senised toetajad (haridus- ja tööturupoliitikud, tööandjad jt) ja koolitajad püsida kiirete muutuste rajal, millistele uutele oskustele peaks enam tähelepanu pöörama; kuidas kasutada aktiivsete õppijate kogemusi ja uuenduslike töökeskkondade võimalusi elukestva õppe võimendamiseks; milliste uute vahenditega või kuidas aktiveerida elukestva õpiraja passiivsemaid osalejaid ja neid, kes pole sinna veel jõudnud.

Enne kui hakkame küsima, kuidas tuua mitteõppijad taas õppima, peame kõige pealt endalt küsima: Mis või kes julgustab Sind taas tulema õppima?

- Kodu, staatus, uued oskused – st. erialal kõrval osata midagi muud?
- Tööandja hoiakud – puudub aktiivne tööturupoliitika, mis soodustaks ka tööandjaid õppimist toetama.
- Sein on ees – teisiti ei saa, kõik muutub kiiresti, kes julgustaks – elu ise, sõber, pere, + positiivsed praktikad.
- Kõik põhikooli lõpetaja peab lõpetama oma koolis, ei tohi oma koolist mujale saata.
- Digitaalne keskkond – üldhariduse jaoks prototüübid, Skype teel õpitakse kogu VTG programm.

Kuidas kasutada aktiivsete õppijate kogemusi ja uuenduslike töökeskkondade võimalusi elukestva õppe võimendamiseks

- Viljandi täiskasvanute gümnaasium praktika – e-õpe, Skype teel, võib ka kohal käia, ka suvel vastata, väga paindlik õpe, õppijate arv aina suureneb ka nooremate meeste hulgas
- Ka Tallinna vanalinna täiskasvanute gümnaasiumi on tung suur, ka Pärnus e-õppe võimalus.
- Suurenenud tänu vajadusele, sein on ette tulnud, lapsed on läinud kodust ära, või lapsevanem ei oska enam oma lapsi järgi aidata, julgevad taas õppima tulla
- Täiskasvanud õpe on muutunud populaarseks – 64% kutsehariduses täiskasvanud õppijat, tullakse teisele ringile. Kuid tulevad siiski haritumad inimesed.

TÖÖGRUPPIDE ÜHINE KÜSIMUS - SIISKI kuidas kätte saada passiivsed ja loobujad?

- Loobujad soovivad saada toetust tööandjailt. Tööandjates on küsimus (magtöö põhjal). Tööandja hoiakut vaja muuta, et kui ikka kolitavad oma töötajaid, siis nad ei lähe ära vaid jäävad tööle. Ettevõtja peaks hakkama ka teadvustama, et sa vastutad ka oma töötaja eest
- Kuidas veenda tööandjaid – see põhiprobleem. See on ressurs, mis jääb alles
- EÕS20 – puudub koostöö tööandjaga, kas see ei võiks olla lõpuks riigi tasandi mure? Põhjamaades on see kohaliku omavalitsuse teema/mure. Eesti KOV-idel puuduvad otsesed vahendid ja valmisolek piirkonnas eõ-t arendada.
- Juhtide kvaliteet on alla läinud, juhtimiskultuur on alla käinud

Mida peaks ette võtma, et ettevõtted ja organisatsioonide juhid toetaksid õppijaid?

- Muuta ettevõtjate väärtushinnanguid
- Juhid ju ise õpivad ise ennast koolitavad
- See on väärtushinnangute, hoiakute küsimus, nad ei taju seda kasu, mida saab kui sul on koolitatud töötajad

Kelle poole pöörduda, kes aitaksid loobujaid õppima tuua – KOV sotstöötaja, tööandja. IDEED:

Vaesus ja harimatus taastoodab loobujaid, lastevanemate koolitused käima panna, samas midagi juba olemas – kes toetaks neid koolitusi, (Lastevanemate Liit – tegeleb riskilastega, said korra riigilt ühekordset toetust) igas KOV-is võiks olemas olla. Peaks alustama lasteaiast, sealt lapsevanemaid lihtsam kätte saada - lasteaiad. Samas ka koolides midagi tehakse – õpilased + lastevanemad, kuid need on väga üksikud. Head kogemused, lastevanemate koolitustelt – neid peaks levitama, kasvõi KOV tasemel. Üks koht – noored emad võtavad ennast arvele (et saada vanemapalka) pead tegema ühtlasi ka teatud koolitust (see eeldab samas seadusandlust). Vanemad saab kätte lasteaiaviimastest rühmast või eelkoolist – koolitada koos lastevanematega – vanemad ühte klassi ja lapsed teise.

Kuidas saada Eesti haridussüsteemist käte head õpetamispraktikad, mida teistele anda või kuidas aktiivsemad täiskasvanud õppijate õppima asumise kogemusi jagada?

- Koolide tunnustamised – parimate praktikate tunnustamised.
- Teise õpetaja tunni külastamine ka eriti ei toimi – Šotimaal head kogemused sel alal. Töötü klubi laiendamine.
- Meil on mida rääkida mujale, kuid mujalt parimaid praktikaid võiks ka rohkem siia tuua
- Ring on taas täis saamas – Põhjamaad juba pakuvad midagi, meil on sealt taas midagi õppida. Kuid mida, nt. Taanis – pätipoiste kool (kinnine), kõik head tingimused (muusika, sport, IT) – nädalavahetusel võib koju minna, vaid 2 lähevad

koju, ülejäänud jäävad kooli, midagi head on selles keskkonnas. õpikeskkond.

- Kutsekoolidel tihedad sidemed – Ida-Euroopa koolidega, tulemused seal sama head kui mitte paremad, olematute vahenditega. Siit tuleb EL rahade miinus – alati pole tugipersonali kulud abikõlblikud. Meie kutsekoolide kunagi uuendatud koolikeskkonnad on taas maha jäämas, ettevõtetelt pole taas siit õppida.
- Seadusandluse surve – raam täna täiskasvanud õppimine – vaba – liberaalne liialt, töötukassa maksab toetust, kes läheb õppima tasemeharidust. Kui seesama inimene tuleb täiskasvanute gümnaasiumi, siis ta seda toetust ei saa –

Kuidas luua sellised tingimused, et koolituse korraldaja jõuaks

- KOV-id üks ülesanne oma inimeste äratamine täiskasvanud õppele, mis parandaks elukvaliteeti ja tuua kas uusi ideid. – siin tuleks kohendada KOKS-i (kohaliku omavalitsuse seadust)
- KOV-i tasandil peaks olema vastutus täiskasvanute eneseharimisele – ülesvuntsitud raamatukogud ja külamajad anda õppimise teenistusse. Viljandi täiskasvanute gümnaasiumite praktika – raamatukogu töötajate kaudu tuleb õppijaid.

SEADUSED JA TOETUSED PEAKS TOETAMA ÕPPIMIST, MITTE TOETAMA ÕPITUD ABITUST. DIGIVAHENDITE KASUTAMINE

- Telekooli taastamine – alternatiiv seebikatele ja ETV *primetime* krimiseriaalidele.
- Telekool täiskasvanutele (vanusegruppidele, kel pole ligipääsu digivahenditele jne)– OSKA rahvale –tehku uute oskustest telesaateid.
- Tegelikult eestlane on õppiv rahvas. Viieminitulised õppimise või uute oskuste klipid.
- Kõige magusam aeg – 5 minutit enne AK – tulevikutööd ja oskused, kuhu tööturg areneb.

Haridus väärtuste kujundajana Margit Sutrop, Helen Hirsnik ja Nele Punnar

Töötoas arutame selle üle, milliseid väärtuseid meie koolides tegelikult elatakse? Millal saame rääkida teadlikust väärtuskasvatusest ja kuidas seda mõõta? Mis üldse mõõdab kooli headust? Kas ja mida annavad meile eksamitulemuste põhjal koostatud pingeread? Millist tagasisidet koolid tegelikult vajavad ja kes seda andma peab? Toome näiteid Hea kooli ja Hea lasteaia konkurssidel osalenud koolide ning lasteaedade kogemustest.

Milline on uuendusmeelne haridus. Allan Kaljakin, Hedvig Evert

Töötoas käsitletavat teemasid on: *üleminek ainepõhisuselt õppijakesksusele (Tallinna näitel); *ennastjuhtiv õppija vajab ennastjuhtivat õpetajat; *õpetaja kui eestvedaja, coach ja motiveerija; *"Kui seda on võimalik googeldada, kas seda tasub õpetada?" (mõtte Euroopa haridusjuhtide konverentsilt); *nutiseadmed, pigem "hariduse sõbrad" kui "vaenlased".

Mänguline õppemetoodika gümnasistidele – „Elumäng“. Johannes Mengel

“Elumäng“ on mänguline õppemetoodika, mille abil saavutab noor terviklikuma tunnetuse iseenda ja maailma suhtes. Üksiti aitab see mõista koostöö olemust ning otsustamise ja vastutamise seoseid. Töötoas tutvustab metoodika looja põhiteese ja viib läbi praktilise õppetunni osa koos aruteluga.

Uute väljakutsetega kooskõlas olevad, õpetajaid toetavad töötingimused Elin Ots, Edgar Roditšenko

Fookus: Õpi- ja õpetamiskeskfond üldisemalt. Vaimse tervise hügieen. Riigi ja koolipidaja vastutus

Digipööre ühiskonnas, hariduskeskkonnas ja õppimises. Marju Lauristin, Mart Laanpere, Astrid Sildnik

Fookus: Kuidas saavutada kõigi õppijate jaoks võrdsed võimalused (koolide taristu, kodused võimalused) tõhus metoodika ja pädevad õpetajad?

Kunstiharidusest ja kunsti mõistmisest. Heie Treier EI TOIMUNUD

Draamaõpe kui haridusuuenduse üks alusmeetodeid. Katrin Nielsen

EI TOIMUNUD. Mida me mõistame draamas õppimise ehk draamaõppe alt? Miks on draamaharidust tänasel päeval eriti vaja? Mida õieti saab draama kaudu õppida? Kuidas peaks olema draamaõpe organiseeritud elukestva õppe kontekstis? Millised on draamatöö võimalused elukaare kontekstis? Kust tulevad draamaõpetajad ehk kus ja kes peaks koolitama draamaspetsialiste-õpetajaid?

Teatri roll haridusmaastikul, teatrikogemus kui õppimine ja refleksioon. Aita Vaher EI TOIMUNUD

Arutelude tulemused postitati veebiseinale <https://padlet.com/astersild/kongress> ja on seal tutvumiseks kättesaadavad. Kohapeal oli ka ühine töötubade juhtide kiirülevaadete kuulamine, aga kahjuks toimus see bussidele ruttamise ajasurve all ning jäi seetõttu mõnevõrra poolikuks.

Töötubades räägitut üldisemalt kokku võttes võib öelda, et kõikide arutelude vaikimisi peateema oligi inimeseks õppimine ning kasvamine, nähtuna erinevate valdkondade esindajate silmade läbi. Inimese arengut käsitleti kogu elukaare ulatuses - muutunud lapsepõlvest kuni küpses eas toimetulekuni. Arutleti selle üle, millised oskusi ja teadmisi vajab inimene 21. sajandi väljakutsetega kohanemiseks ja mida teha selleks, et ei tekiks kultuurikatkestust. Piltlikult väljendudes kadusid Viljandis korraks töörühmi eraldavad (töötubade)seinad ja avanes Eesti kultuuri- ja haridusmaastiku panoraam kogu oma mitmekesisuses. Selgus ka, et kuigi hariduse ja kultuuriga seotud huvigrupid puutuvad omavahel harva kokku, on murekohad sarnased - erinevused on enamasti vaatenurgas. Arutelud olid suunatud pigem lahenduste leidmisele, mitte vastandumisele.

Kongressi hariduspäeva võib lugeda õnnestunuks – paljud olulised asjad räägiti selgemaks. Tekkis ülevaade suuremat tähelepanu vajavatest teemadest: eesti keele ja kultuuri järjepidevuse hoidmine, väärtuskasvatus, loovus ja loomingulisuse edendamine, elukestev õpe, toimivam õmblusteta haridussüsteem, lastevanemate ja kogukonna roll inimeseks kasvamisel ja arenemisel, vaimne ja füüsiline tervis, heaolu ning sidusust loov kool nii õpilastele kui õpetajatele, haridus ja kultuur digiühiskonnas ning sellega seonduvad vaimse keskkonna muutused, formaalse ja informaalse hariduse suhe, muutunud lapsepõlv, muutunud kõrgharidus.

Kuigi kogu kongressi laiem meediakajastus jäi väga tagasihoidlikuks, on seal mõeldud mõtted ja ideed leidnud/leidmas kajastust strateegilistes dokumentides ning haridusdiskussioonides.